

**МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ
АКАДЕМИЯ**

ФАКУЛТЕТ „ПОЛИЦИЯ“

БРОЙ 36

БЮЛЕТИН

**СОФИЯ
2017**

Председател: доц. д-р Руси Янев
Секретар: доц. д-р Росен Радулов
Членове: 1. доц. д-р Бойка Чернева
2. доц. д-р Иван Видолов

Рег. № 4581р-6805 от 13.07.2016 г. на Академия на МВР
ISSN 1312-6679

Редакционната колегия приема за разглеждане ръкописи на материали - статии и научни доклади, на хартиен и електронен носител.

Препоръчително е материалите да обхващат направления от полицейската дейност, подготовката на обучаеми, научни изследвания в областта на националната и международната сигурност, противодействие на престъпността и опазване на обществения ред.

Темата на статията или научния доклад трябва да е актуална, значима и ясно определена. Заглавието да е кратко, недвусмислено и да описва темата. Структурата на статията да включва въведение, изложение в развитие и източници.

Въведението да обхваща кратко резюме на основните аспекти на темата, като с няколко изречения се уточни контекстът на материята. Ако последващото изложение съдържа специфични термини, те трябва да се обяснят. Въведението да е написано на ясен език, достъпно за разбиране и от читател неспециалист. Да съдържа основната идея на статията или доклада, като позволява да се получат основните знания по темата, без да се налага да се прочете цялото изложение.

Изложението в развитие може да е разделено на части с отделни заглавия и подзаглавия, като е препоръчително да се избягва повече от две поднива на една част. Авторското виждане по темата да бъде обосновано с позоваване на надеждни източници. Препратките с цитирани източници трябва да съдържат: фамилия и име на автора, заглавие, място и година на издаване, номер на ISBN, ISSN или друг идентификатор.

Обемът да бъде от 5 до 20 страници.

От редакционна колегия на бюлетин „Полиция“

СЪДЪРЖАНИЕ

РУБРИКА „ОПЕРАТИВНО-ИЗДИРВАТЕЛНА ДЕЙНОСТ“

1. *Йордан Пенев*. Поемните лица и оперативно-издирвателната дейност 7
2. *Росен Радулов*. Тестът за интегритет като своеобразна форма за противодействие на корупцията в полицията 18
3. *Светла Вангелова*. Процедура при провеждане на експертиза на търговски марки при престъпно използване на индустриална собственост 31

РУБРИКА „ЕВРОПЕЙСКО ПОЛИЦЕЙСКО СЪТРУДНИЧЕСТВО“

4. *Павел Николов*. Международни организации за полицейско сътрудничество 57

РУБРИКА „СПЕЦИАЛНА ПОЛИЦЕЙСКА ТАКТИКА“

5. *Тодор Тодоров*. Указания за правомерни тактически действия на полицаия 82
6. *Ивайло Николов*. Двигателна дейност и здраве на състава на МВР 92
7. *Ивайло Николов*. Необходимост от високо ниво на физическа и спортна подготовка на състава на МВР и значението им за националната сигурност 100

РУБРИКА „ОПЕРАТИВНО-ИЗДИРВАТЕЛНА ДЕЙНОСТ“

ПОЕМНИТЕ ЛИЦА И ОПЕРАТИВНО-ИЗДИРВАТЕЛНАТА ДЕЙНОСТ

Проф. д-р Йордан Пенев

Статията разглежда проблеми в процесуалното участие на поемни лица в наказателни дела, юридическата същност на фигурата на поемното лице и тяхното влияние върху оперативно-издирвателната дейност за превенция и разкриване на престъпления.

От десетилетия българският Наказателно-процесуален кодекс (НПК) регламентира пет от способите на доказване в досъдебното производство да се извършват в присъствието на поемни лица, а именно оглед, претърсване, изземване, следствен експеримент и разпознаване на лица и предмети.

1. Анализ на същността на поемните лица

Юридическата теория в областта на наказателния процес определя ролята на поемните лица като изключително важна. Проф. Веселин Вучков в посочената по-горе публикация заявява, че поемните лица гарантират постигането на две цели: първо, достоверност на събрания доказателствен материал, и второ, недопускане нарушаване правата на личността извън необходимите стандарти. Академик Стефан Павлов сочи, че поемните лица имат задача да присъстват на извършването на определени следствени действия, за да установят и осигурят тяхната законосъобразност¹. Според

¹ Павлов, Ст. Наказателен процес на Република България. Обща част. С., Сиби, 1996, ISBN 954-8150-45-X, стр. 290.

проф. Никола Манев, същността на реализираната от поемните лица процесуална функция се състои в това да удостоверят правилното отразяване в протокола на извършените процесуални действия, а в случай че се оспори достоверността на протокола, поемните лица се разпитват като свидетели за оспорените обстоятелства. Значението на поемните лица се очертава в смисъла на потенциалните свидетели¹.

Съдебната практика в лицето на посочените наказателни дела и редица други отразява трайната тенденция съдилицата да се съобразяват с теоретичните схващания относно значението и функциите на поемните лица.

Синтезирайки теоретичните виждания, можем да обобщим, че поемните лица би следвало да са гаранция за законност и обективност при събирането на доказателства в досъдебното производство. Да помислим върху това твърдение, анализирайки законовите разпоредби и житейската практика.

Законът повелява, че единствените условия за валидно поемно лице са да няма друго процесуално качество и не е заинтересован от изхода на делото. Тази лаконична уредба позволява да се привличат като поемни лица криминално проявени, демотивирани, пияни, неграмотни, ниско образовани, страдащи от медицински заболявания, които не могат да възприемат правилно информация за околната действителност. Що за гаранция за законност и обективност могат да бъдат такива хора?

Пълната незаинтересованост от изхода на делото е много трудно постижима, дори невъзможна. Тезата се мотивира от материалноправната теоретична постановка за обществената опасност на престъплението. Тази опасност

¹ Манев, Н. Наказателно-процесуално право. Ръководство за студенти. С., Ромина, 2006г. ISBN-13:978-954-379-001-2, стр. 216.

е характеристика на деянието, която изключва който е да е член на обществото да е напълно незаинтересуван от изхода на делото, тоест от наказването на престъпника. Няма правоспособен и дееспособен член на обществото, който да не го вълнува проблемът с престъплението и наказанието. Търсенето на такива хора, напълно незаинтересовани от изхода на делото, е търсене на нов философски камък, на който алхимиците са се надявали да допират всеки метал, а той да се превръща в злато.

Поглеждайки абстрактно върху задължението за поемно лице, ще видим, че представлява едно лишаване от свободно придвижване, а понякога и пропуснати ползи. Това по същество е държавна принуда и често не е в полза на мотивацията на лицето да внимава по време на следствените действия.

Възможната верига от откази на хора за участие като поемно лице, наказуеми с глоби, не гарантират правилното провеждане на следствените действия. Най-малко водят до забавяне, което понякога влошава качеството на събраните доказателства.

За каква законност може да бди поемното лице, след като обикновено няма юридическо образование, а бързото запознаване с правата и задълженията му от страна на разследващия едва ли повишават рязко правната му култура. Реално разследващият орган всъщност е блюстителят за законност и обективност.

Подобни съмнения може да има и относно обективността и поемното лице. Например, когато се изземват специфични вещества като носители на компютърни данни или голяма по обем счетоводна документация, то може ли да гарантира какво точно е иззето? Процесуалната немощ на поемните лица като юридическа гаранция за обективност

на събирането на доказателства се признава и от съда. Така с решение № 297 от 27.05.2010 г. по н.д. № 224/2010г., н.к., II н.о., Върховният касационен съд на Република България, II наказателно отделение признава, че от поемните лица не може да се изисква и очаква като свидетели да възпроизведат в подробности точното място на откриването, точния вид и описание на иззетите като веществени доказателства предмети, а основното предназначение на техните показания е да се изясни дали държавните органи, извършили процесуално-следственото действие, са били добросъвестни. Налага се въпросът как биха могли те да преценят добросъвестността, след като не са наясно с подробностите от следственото действие. Явно поемните лица са привидна гаранция за обективност при събиране на доказателства.

Какво предлага законът като компенсация за сътрудничеството на гражданина като поемно лице? Чл. 137, ал. 4 от НПК регламентира правото на коментирания процесуална фигура да получи съответно възнаграждение и заплащане на разноските, които са направени. Хипотетично разноски почти няма, защото няма пътувания, закупуване на пишещи средства, хартия и други консумативи, възможен е разход за храна и напитки по време на следственото действие.

Съответното възнаграждение обаче понякога може да е с висока евентуална стойност. В редица случаи следственото действие може да продължи часове наред. По време на тях поемното лице може да губи висока заплата, трудовата си позиция или да са налице пропуснати ползи, например от неключване на сделки. А именно тези категории хора са вероятно обективно качествени поемни лица. Някои следствени действия са през нощта и не търпят отлагане, което създава обективни трудности за намиране на поемни лица, а следвайки съответността на възнаграждението, трябва да има и добавка за нощен труд, съгласно Кодекса на труда.

Не ми е известен случай някое поемно лице да е получило коментирания парични стойности за възнаграждение и разноски, а процесуалното участие е тежко за него, което предизвиква отрицателни ефекти в съдебната фаза по наказателни дела.

Законовата уредба съдържа съществени логически абсурди. Първо, държавата най-общо казано има доверие към полицаите, че ще съблюдават правата на човека и им е поверила огнестрелно оръжие, а им няма доверие при далеч по-безопасната към живота и здравето дейност по събиране на доказателства. На второ място, Наказателно-процесуалният кодекс допуска доброволно предаване на веществени доказателства, процедура, в която не участват поемни лица и е много често използвана от разследващите органи¹.

Резултатът от провали с поемни лица има две измерения. Първо, извършител на престъпление не получава наказателно-правната репресия. Второ, държавата търпи финансови загуби от провалените наказателни производства. Нашата държава многократно е критикувана по Механизма за сътрудничество и проверка за слабостите в наказателния процес. По мое мнение някои от тези обобщени слабости произтичат от проблемите с поемните лица. Проблемите са обективни и в голямата си част не зависят от волята на разследващия субект.

В сравнително-правен аспект в наказателните процедури на водещи държави от Г-7, в чиято обективност обикновено няма съмнение, като Съединените щати, Канада, Германия, Франция, Великобритания не съществува фигурата на поемното лице. От посочените държави има представители както на континенталната, така и на англосаксонската правни системи. Юридическата регламентация обаче е една и съща, липсва излишният процесуален участник.

¹ Вж. Вучков, В. Образуване на досъдебно производство. Актуални проблеми. С., Сиби, 2015, стр. 132.

Философски погледнато за такива проблеми, на които формално се отдава голямо значение, а всъщност не са толкова важни, като породените от съществуването на поемните лица, следва да се отнесем като към историята на Александър Македонски и Гордиевият възел. Трябва с меча генерално да се разсече възелът, а не да се мъчим да го развържем. В България няма нужда от процесуалната фигура на поемното лице. И никакви палиативни промени в закона или методически указания към разследващите биха дали позитивен резултат.

2. Проблеми с поемните лица

Законовата уредба на поемните лица трайно поражда проблеми, констатирани както от юридическата теория и практика, така и от журналисти и обикновени граждани. Установени са множество нарушения и недоразумения. Така например преподавателя по наказателен процес проф. д-р Веселин Вучков в публикация във вестник „Сега“ през 2002 година посочва съществени проблеми, като „масово явление са случаите, когато в съдебно заседание се явява поемно лице за разпит в ролята на свидетел и чистосърдечно заявява, че не е присъствало на описаното в протокола следствено действие, а само се е разписало в него, че не си спомня нищо и т.н. Много често следствените действия се извършват в присъствие на едно поемно лице и дори без поемни лица. А последиците от подобни недостатъци са необратими - протоколът се отстранява от доказателствения материал“¹. В същата статия авторът съветва, че не е препоръчително в ролята на поемни лица да участват колеги на длъжностното лице, извършващо огледа, разпознаването и т.н. Става дума например за полицаи, технически сътрудници, секретарки и други

¹ Вж. В-к „Сега“ от 24.04.2002 г. Наказателен процес, Каква е ролята на поемните лица?, <http://www.segabg.com/article.php?id=51797>, 21.04.2016, 13:15.

подобни. Причината е, че е твърде възможно в хода на наказателното производство защитата да изтъкне, че тези лица са заинтересовани от изхода на делото. А това може да доведе до уязвимост на протокола за следственото действие и дори до отстраняването му от доказателствения материал.

Доказателства за проблемите могат да се намерят и в съдебните архиви на всички нива. Така в мотивите по НОХД № 318/2013 г. по описа на Пловдивския районен съд, XXV н.с. е установено, че поемните лица (свидетелите И. и С.) не са сигурни свидетели на целия процес при осъществяването на личното претърсване, тъй като не са присъствали неотклонно на извършените действия от началото до техния край. Освен това преди да станат поемни лица са били вече разпитани като свидетели, тоест имали са друго процесуално качество, което е забранено от закона. Поемните лица са и охранители, които са задържали подсъдимия, след което са се изказали крайно негативно спрямо него пред разследващия орган, следователно не може да се твърди, че не са заинтересовани от изхода на делото, задължително изискване на закона към поемните лица.

В свое решение № 158 от 18.12.2012 г. Добричкият окръжен съд, наказателно отделение, също обсъжда поемни лица. Едното поемно лице при разпита му като свидетел е заявило, че е присъствало на огледа, но не е видяло нищо да се изземва. Казано му е, че веществените доказателства - наркотици, са взети от автомобила на обвиняемия. В резултат на това те са изключени от доказателствения материал заедно с протокола за оглед като доказателствено средство.

На най-висше съдебно ниво в решение № 92 от 2 април 2008 г. на Върховния касационен съд, наказателна колегия II н.о., също са разглеждани процесуални недостатъци относно поемни лица. Те само са подписали протокола, без по същество, съобразно ролята, която им е отредена от зако-

нодателя, да са присъствали реално и да са възприели извършените действия по откриването и изземването на капката кръв, за която по експертен път е установено, че принадлежи на подсъдимия, поради което съставеният протокол е негодно доказателствено средство. Те не са се доближавали на разстояние по-близо от 15 - 20 метра от изгорялата кола и не са видели какви действия са извършили компетентните органи.

Журналистиката също има принос в констатирането на нередности и техния анализ. В статията „Поемните лица - бомба със закъснител“ на Доротея Дачкова и Владимира Георгиева от 28.05.2012 г. се коментират редица слабости¹. Авторите отбелязват, че волно или неволно поемните лица често се избират така, че накрая съдът не признава подписаните от тях протоколи. Понякога се оказва, че поемните лица са били пияни или са неграмотни и няма как да са прочели протокола. Друг път пък са подремнали кротко на дивана, докато разследващите са претърсвали жилище. Разглеждат се случаи, когато поемните лица са осъждани или предстои да бъдат обвиняеми. Законът не предвижда ограничение осъдени лица да бъдат приети за поемни. Многократно според авторите са използвани различни служители и курсанти в МВР по нареждане на техни началници, което е било повод за претенция на защитата относно липсата на заинтересованост от изхода на делото.

С чиста съвест мога да се присъединя към достоверността на описаните и други подобни нарушения, основавайки се на собствения си житейски опит.

По повод нарушения, свързани с поемни лица, Nicoleta Андреева от Агенция „Фокус“ е провела интервю с Емилия Александрова, началник отдел „Досъдебно производство“ към Главна дирекция „Криминална полиция“ в МВР на 14.03.2012 г. Интервюираният откроява друг проблем, а имен-

¹ Вж. <http://www.trud.bg/Article.asp?ArticleId=1393462>, 21.04.2016 г. 14:05.

но нежеланието на хората да бъдат поемни лица¹. За характерни се посочват нарушенията да се подписва протокол от поемни лица, без да се чете или изобщо да не се подписва от тях.

Да отделим внимание и на гледната точка на обикновените граждани, поканени да бъдат поемни лица. В интернет откриваме становища в тази насока. На 06.11.2014 г. в интернет страницата „72 думи и отвъд“ обикновен гражданин споделя, че разхождайки се през нощта в София, е поканен да бъде поемно лице от цивилни полицаи, които му се видели съмнителни по поведение и облекло. Предположил, че става жертва на престъпление и побягнал. Настигнат от полицаите, но поради подозренията си към техните действия е изоставен като евентуално поемно лице. Гражданинът пита имат ли полицаите право на тези действия през нощта. Друг участник в Интернет-пространството му отговаря, че е длъжен да съдейства и дава друг пример от житейската практика, при който поемни лица през нощта прекарвали няколко часа навън и не са могли да се отърват от задължението, защото полицаите били униформени².

3. Влияние на поемните лица върху оперативнo-издирвателната дейност

В края на изложението следва да се спрем на връзката между поемните лица и оперативнo-издирвателната дейност. Както стана ясно, от фигурата на поемното лице има повече вреда, отколкото полза, защото в някои случаи не се достига до справедлива наказателна репресия срещу извършители на престъпления.

¹ Вж. по-подробно <http://focus-news.bg/opinion/0000/00/00/20687/>, 21.04.2016 г., 14:23.

² Вж. <https://just72words.wordpress.com/2014/11/06/poemno-litse/>, 21.04.2016 г. 15:28.

Това е проблем пред реализацията на оперативна информация. За какво са хвърлени усилия и похарчени пари, след като често съдебна адвокатска атака срещу поемно лице води до отхвърляне на веществени доказателства. Разглежданият проблем със съществуването на фигурата „поемно лице“ има съществено негативно косвено значение върху ефективността и ефикасността на полицейската оперативно-издирвателна дейност.

Полицейският оперативен орган работи в престъпна среда. Той е ръка, очи и уши на държавата в нея. Всеки неуспех в съдебна фаза срещу извършител на престъпление има крайно отрицателно влияние върху бъдеща оперативно-издирвателна дейност в конкретна криминална среда.

За да събира качествена информация, полицейският оперативен орган трябва да се признава като капацитет в средите на криминалния контингент и останалите граждани в съответния район. Трудно може да има такава представа за човек, който като държавен орган е работил по определен случай съвместно, а в крайна сметка не е постигнат обществено полезния резултат - осъдителна присъда за извършител на престъпление.

От друга гледна точка, в огромна част от случаите поемните лица се намират и придружават за участие в процесуални действия от оперативни полицейски органи. Става дума за хиляди случаи, огромно количество часове годишно в национален мащаб, в които се губи ценно време за тази дейност, което би могло да се употребява за набавяне и реализация на информация, необходима за превенция и разкриване на престъпления.

В заключение може да се обобщи, че от поемните лица няма полза за никого - нито за държавата, нито за гражданите на България и Европейския съюз. Тяхната дейност е свързана с ненужни разходи на пари и човешки усилия. В много случаи резултатът от тяхното участие в наказателния процес и по-широко в борбата с престъпността е отрицателен.

Литература

1. Манев, Н. Наказателно-процесуално право. Ръководство за студенти. Ромина, С., 2006.
2. Павлов, Ст. Наказателен процес на Република България. Обща част. Сиби, С., 1996.
3. Вучков, В. Образуване на досъдебно производство. Актуални проблеми. Сиби, С., 2015.
4. <http://www.segabg.com/article.php?id=51797>, 21.04.2016, 13:15, в-к Сега от 24.04.2002 г. Наказателен процес, Каква е ролята на поемните лица?
5. <http://www.trud.bg/Article.asp?ArticleId=1393462>, 21.04.2016 г. 14:05.
6. <http://focus-news.bg/opinion/0000/00/00/20687/>, 21.04.2016 г. 14:23.
7. <https://just72words.wordpress.com/2014/11/06/poemno-litse/>, 21.04.2016 г. 15:28.

ТЕСТЪТ ЗА ИНТЕГРИТЕТ КАТО СВОЕБРАЗНА ФОРМА ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА КОРУПЦИЯТА В ПОЛИЦИЯТА

Доц. д-р Росен Радулов

В настоящата статия се прави опит за изясняване и дефиниране на понятията интегритет, тест за интегритет, разглежда се международният опит и проблемите на прилагането на теста за интегритет за противодействие на корупцията в полицията.

Министерството на вътрешните работи (МВР) е основен елемент от националната антикорупционна система. Съгласно Националната стратегия за превенция и противодействие на корупцията в Република България (2015 - 2020 г.)¹, корупцията в МВР компрометира всички организационни, функционални и санкционни антикорупционни мерки в различните сфери на обществения живот. Проявите на корупцията в полицията като част от МВР разклащат усещането за държавност на гражданското общество, доверието му в институциите, пораждаят чувство за несправедливост, неравенство и ненаказуемост и мотивират незачитане на установения правов ред. Съществуването на това отрицателно явление в редиците на полицията налага да се търсят и използват по-нетрадиционни за България форми за противодействие с цел неговото ограничаване и довеждане до обществено приемливи граници. Една от тези своеобразни форми са т.нар. „тестове за интегритет“. Преди да се спрем на самите тестове и проблемите около тяхното прилагане в нашите условия ще дефинираме последователно основните понятия, свързани с тях.

¹ Вж. Националната стратегия за превенция и противодействие на корупцията в Република България (2015 - 2020 г.).

1. Същност и дефиниции

Понятието „интегритет“ произхожда от латинската дума *integritas* - и в статика е с множество сходни значения като цялостност, целокупност, непокътнатост, честност, непокувареност, почтеност, безкористност¹. То се употребява във връзка с поддържането на моралната цялост, непокътнатост на индивидите, упражняващи власт или работещи в публичната администрация. Следва да се отбележи, че в нашия случай трябва да се акцентира върху значенията на понятието с насока - честност, непокувареност и почтеност. По същество може да се твърди с оглед тематиката на настоящото изложение, че интегритетът може да се разглежда и в динамика като концепция² за последователност от действия, ценности, методи, принципи, очаквания и резултати. В съвременната публична администрация и сферата на частния бизнес се говори за система от мерки, предназначена да поддържа интегритета в една организация. Обикновено оценката на интегритета се смята за важен елемент за оценката на способността на противодействие на корупцията в една държава. Добрите практики на страните-членки на Европейския съюз и други развити демократични страни показват, че поддържането на интегритета или почтеността на държавния служител са предмет на система от правила и мерки за тяхното изпълнение и приложение. Въпросите, свързани с поддържането на интегритет, са неразривна част от всяка политика за управление на човешките ресурси, в частност на тези на полицията. В българското законодателство понятието „интегритет“ не се употребява. Това само по себе си е показателно за лип-

¹ Вж. www.rechnik.info

² Вж. www.talkoven.onlinerechnik.com - от латински - *conceptio* - с две групи значения: 1. Становище, гледище, разбиране по някой проблем; 2. Теоретичен замисъл, представлява и произведение на науката или изкуството.

сата на цялостно виждане относно неговото поддържане и развиване¹.

В обобщение може да се твърди, че интегритетът е своеобразна операция „Почтеност“, насочена към подобряване управлението на организациите и недопускане прояви на корупция в тях.

Следвайки подреждането от началото на изложението, следва да изясним понятието „тест“. То има две основни групи значения: 1. система от въпроси, чрез които се определят, измерват интелигентността, умствените способности на някого или подготовката му, придобитите знания и умения в определена област; 2. изпит, проверка².

Анализирайки тези значения, следва да подходим творчески, като предположим, че с оглед специфичната тематика на статията за изясняване на понятието следва да се обединят някои части и от двете цитирани предложения. Така тестът може да се определи като една проверка на практическото приложение на придобитите знания и умения в областта на сигурността, т.е. в случая работата на служителите от полицията.

По-нататък, като обединим разгледаните понятия и разменим местата им от горното подреждане, се получава словосъчетанието - „тест за интегритет“.

В теоретичен план тестът за интегритет или **HCS Integrity Check** е първият български тест за оценка на интегритета и е типичен представител на открития тип тестове за оценка на организационната лоялност. Той по същество представлява специално разработена схема от правила с тази насока. Такъв вид тестове могат да се използват при първоначален или последващ подбор на кандидати за определен вид

¹ Вж. www.ngolinks.eu/cdir/ngolinks.eu/files/integrity_osi.pdf

² Вж. „Български тълковен речник“, четвърто издание. С., Наука и изкуство, 2008, стр. 968.

работа¹. Подобен вид тестове нямат законова регламентация. Тези тестове не намериха широко приложение в българската администрация. Единствено Агенция „Митници“ през периода 2010 - 2013 г. е провела редица тестове от този вид сред своята администрация.

Министерството на вътрешните работи смята да провежда друг вид тестове за интегритет. Авторът на настоящата статия участва във всички работни групи от повдигането на въпроса в МВР. Според идеите на ръководството на това ведомство тези тестове ще бъдат не писмени, както в Митниците, а чрез служители под прикритие, но не по смисъла на Закона за специалните разузнавателни средства (ЗРС)². Това ще се постига чрез преднамерено създаване на изкуствена обстановка - ситуация, чрез която от служители на Дирекция „Вътрешна сигурност“ ще се тества законността относно действията на полицейските служители. Първоначално тези тестове ще бъдат приложени на служители в Охранителна и Пътна полиция.

2. Приложение на тестовете за интегритет в България

Както е посочено по-горе, само Агенция „Митници“ е провела редица писмени тестове за интегритет за оценка на организационната лоялност на своите служители в рамките на различни конкурсни процедури. Анкетирането е било въведено, за да се гарантира, че работещите в тази система са чисти като „момина сълза“, не взимат „рушвети“, нито пък се подават на подобно изкушение. Агенция „Митници“ е прехоснала 60 000 лв. за тестове за лоялност³. Всеобщата констатация

¹ Вж. www.Internet-test

² ДВ, бр. 95 от 1997 г., с изм. и доп. посл. бр. 79 от 2015 г.

³ Вж. www.Frognews.bg - „Митницата продължава да е символ на корупцията“.

ция от провеждането им е, че тези пари са били дадени „залудо“, защото към този момент българското законодателство не позволява „уличените“ в склонност към лъжа или корупция да бъдат уволнени на базата на този тест. Той само може да даде информация на ръководството с какви хора разполага.

По-нататък са започнали редица юридически проблеми против така провежданите конкурси за държавни служители в митницата като завеждане на редица съдебни дела от кандидати, успешно издържали нормативно установения тест и неоснователно лишени от правото им на участие в интервю поради неиздържане на специфичния тест за интегритет.

Финансовите загуби на държавата от делата, които са завели отстранените тогава митничари, възлиза на няколко милиона лева. Разчетите показват, че съотношението на спечелените и загубени дела е 100/123 в полза на оспорващата страна. Вследствие на това общият размер на платените обезщетения и съдебни разноски по загубените от Агенция „Митници“ дела възлиза на 532 636.07 лв. Отделно от това към тази сума се прибавят и изплатените обезщетения при съкращения, които са близо 2 млн. лв. Така целият разход на държавата за разноски и обезщетения възлиза на 2 379 480.88 лв.¹

В МВР не за първи път се прави опит за провеждане на тестове за интегритет. В началото на века през периода 2004 - 2005 г. в рамките на международен проект за сближаване между МВР и Лондонската полиция „Скотланд ярд“ за противодействие на корупцията в МВР под надзора на прокуратурата са проведени 5 мероприятия с подобна насоченост от служители от Дирекция „Инспекторат“, отдел „Противодействие на корупцията в МВР“. В III-то и IV-то полицейско управления (ПУ) от тях са предадени чанти с пари и лични

¹ Вж. [www. Frognews.bg](http://www.Frognews.bg) - „Митницата продължава да е символ на корупцията“.

вещи и са тествани действията на дежурните части и охранителния състав. По международните пътища Е-79 и Е-80 чрез извършването на административни нарушения е тествано спазването на Закона за движение по пътищата (ЗДвП)¹ и работата на Пътната полиция. Тестовите са проведени след изготвяне на подробни предложения и планове, утвърдени от тогавашното ръководство на МВР. Направени са редица нелицеприятни констатации за масово неспазване и нарушение на служебни задължения от служители на полицията. Уличните служители - около 20, са наказани, в това число и с уволнение. След провеждането на тестовите е направен анализ и са взети мерки срещу констатираните слабости. Отзвукът от проведените тестове сред състава на полицията е бил голям. Всичко обаче завършва зле и се обръща срещу провелите това по принцип полезно мероприятие. Всички уволнени служители обжалват пред съда своите наказания. Те атакуват процедурите по издаването на заповедите за уволнение. След констатирането на редица слабости наказанията са отменени по процедурни причини и служителите са върнати на работа. Това нанася голяма вреда върху първия опит в българската полиция да бъдат проведени мероприятия, наподобяващи тестове за интегритет. В състава на полицията, който нарушава служебните си задължения, се вселява увереност, че каквото и да прави, няма сила, която да вземе мерки срещу това. Оказва се, че слабото звено е изготвянето и придвижването на заповедите за уволнение. Никой към този момент не се сеща да атакува самата процедура по проверките, т.е. тестовите за интегритет. Гаранцията за законността им е било участието на прокуратурата и това, че са проведени в рамките на международен проект.

¹ Вж. [www. Frognews.bg](http://www.Frognews.bg) - „Митницата продължава да е символ на корупцията“.

След близо 11 години отново в настоящия момент в МВР се прави опит за възобновяване на побългарените тестове за интегритет.

3. Международен опит в прилагането на тестовете за интегритет

В хода на участието на автора в работната група за изготвянето на предложения за нормативни промени и изготвяне на тестове за интегритет от служители на Дирекция „Вътрешна сигурност“ бе подадена информация, че в Румъния са провеждани подобни тестове и резултатите са били отлични. Нашите северни съседи даже са разработили типови ситуации с цел установяване на признаци за причастност към корупционни практики на служители от полицията. Според тях, румънското законодателство позволявало след съответни промени да бъдат провеждани подобни тестове. В работната група бе взето решение и ние да преминем към изготвянето на такива типови ситуации и се направят предложения за нормативни промени. Какво стана по-късно на автора не е известно, защото групата не завърши своята работа с общо решение.

По време на различни посещения в Академията на МВР (АМВР) на експерти по противодействието на вътрешната корупция от различни Европейски страни от тях не бе изразявано единно становище относно провеждането на тестове с подобен характер. Оказа се, че опитът е различен и всяка полиция проверява служителите си съобразно степента на проблема корупция в нейните редици. Навсякъде обаче основна роля при констатиране подобни прояви има бързината и невъзможността за отмяна на наказанието на корумпирани полицаи.

Напускайки Европа, следва да се позовем на опита в тази насока на Съединените американски щати (САЩ). Оказва се, че там от дълго време се провеждат тестове за интегритет в различни администрации, в т.ч. и в полицията. Началото е поставено през 1994 г. Пикът на провеждането им е бил през периода 1995 - 1996 г. Тогава са били проведени стотици тестове. Там това мероприятие е наречено „капан“. По изключение си позволяваме да цитираме тук, а не на съответното систематично място в началото на изложението определението за теста за интегритет, дадено от Правния институт за управление на риска в САЩ, а именно, че той е „ситуация, която е преднамерено създадена, за да се наблюдава и оцени поведението на полицаия, когато се налага той да предприеме полицейско действие“.¹ Смятам, че това определение напълно съответства на духа и целите на това мероприятие. Според опита на САЩ подобни тестове биват случайни и целенасочени. Случайните са с ниска ефективност, защото се провеждат внезапно, без необходимата подготовка, като се разчита предимно на положително стечение на обстоятелствата, докато целенасочените изискват предварителна подготовка като изучаване на мястото за провеждане, предвиждане на конкретните тактически действия, създаване на привидна служебна ситуация, съгласуване на действията с прокуратурата. Следва да се посочи, че съгласно съдебната практика в тази насока в САЩ действията на контролиращите служители, провеждащи теста за интегритет, се оценяват като такива без престъпен умисъл и те се освобождават от носене на наказателна отговорност, тъй като са извършени само и единствено за разобличаване на корупция или други престъпления. Тестовите за интегритет се провеждат само спрямо структури, за които има основателни данни, че са с корупционни или други престъпни нагласи.

¹ Вж. www.Lirmi.com/articles/Legal-update/Le_integrity-tests.shtml

4. Тестовете за интегритет и противодействието на корупцията в полицията

Преди да започнем конкретното разглеждане на проблемите относно прилагането на тестовете за интегритет за противодействие на корупцията в полицията следва да направим едно теоретично уточнение. То се отнася до изясняване на понятието „противодействие на корупцията в полицията“. Изхождайки от вече възприети мнения по въпроса и значението на понятието за нуждите на настоящия материал, може да се посочи, че то представлява дейност на компетентни органи по превенция, разкриване и разследване на корупционни престъпления в полицията и наказване на виновните лица¹. Противодействието на корупцията в полицията и необходимостта от използването на специфичната форма тест за интегритет за повишаване на неговата ефективност е основният акцент на настоящия материал. Това общо понятие се състои от три основни елемента - превенция, разкриване и разследване на корупционни престъпления в полицията. Акцентът е работа срещу престъпленията. В случая ангажираната с това структура е Дирекция „Вътрешна сигурност“, която провежда оперативно-издирвателна дейност (ОИД) по превенция и разкриване в тази насока, а разследването е поверено на органите на досъдебното производство.

Какво се случва по повод използването на тестове за интегритет, за да се подпомогне тази дейност? След дълги дебати в цитираната вече работна група се оказва, че към настоящия момент по сега действащото българско законодателство провеждането на подобни макар и побългарени тестове е невъзможно. Няма как служителите, извършващи теста, да не понесат солидарна отговорност като съучастници с нарушителите. Прие се, че след промяна в законодателството след

¹ Вж. Радулов, Р. Полицейско противодействие на престъпления с фондове на Европейския съюз за Република България. С., АМВР, 2012.

изготвяне на типови ситуации, свързани с административни нарушения, ще се проверява изпълнението на служебните задължения предимно в Охранителна и Пътна полиция. От това се вижда, че е възприет подходът за използване на тестовете за интегритет само за контрол с превантивна насоченост върху административната дейност на полицията. Корупционна полицейска престъпност изобщо не попада в обхвата на тестовете за интегритет, т.е. рязко е стеснено приложното им поле.

В тази връзка през 2016 година е приета Концепция за превенция и противодействие на корупцията в МВР 2016 - 2020 г.¹ В т. 5.2. „Превенция“, в мерки 12 и 13 се предвижда разработването на механизми за проверка на интегритета при първоначалния подбор за назначаване и при израстване в кариерата. Популяризирането на общи стандарти за интегритет и начини за тяхното оценяване, каквото и да значи това. Планира се провеждането на тематични и случайни проверки, наречени тестове за интегритет, организирани в местата с повишен корупционен риск. Прокламира се, че резултатите от тях ще се използват при атестиране и оценяване на служителите. В т. 5.3. на Концепцията, наименувана „Правоприлагане“, в мярка 24 се предвижда планиране, организиране и провеждане на контролирани тестове за интегритет в посочените места - структури на полицията с повишен корупционен риск. Те се провеждат при наличие на сериозно основание за корупционно поведение, като може да се използват служители под прикритие?!, доброволни сътрудници!? и изкуствено създадени рутинни ситуации. Тестовете следва да се провеждат при строго спазване на действащото законодателство. Това към момента са едни декларативни пожелания.

За да се обезпечи възможността за приложение на цитираното по-горе във внесените в Народното събрание Закон за изменение и допълнение на Закона за Министерството на

¹ Вж. Концепция за превенция и противодействие на корупцията в МВР 2016 - 2020 г.

вътрешните работи (ЗИДМВР)¹, е предвиден нов чл. 152а с три алинеи, които третираат тези въпроси. В алинея първа се говори, че „за установяване изпълнението на служебните задължения от държавните служители могат да се провеждат тестове в рамките на осъществявания административен контрол“. Алинея втора сочи, че „условията и редът за провеждане на тестовете по ал. 1 се определят с инструкция на министъра на вътрешните работи. Особено важна е алинея трета, която сочи, че „служител, провеждащ тест по ал. 1, не носи административно-наказателна отговорност във връзка с тази си дейност“?!!

Анализът на така цитираните текстове сочи, че те са недостатъчни и така формулирани вероятно ще създадат много проблеми. Особено по ал. 3 законовите процедури след извършването на нарушение на служебните задължения винаги ще се обвързват със Закона за административните нарушения и наказания (ЗАНН)², чл. 11 - третиращ проблемите на съучастието и препращащ към Наказателния кодекс (НК)³ към чл. 20, ал. 4, отнасящ се към помагачеството. Следва да се обърне внимание и на това, че действията на контролиращите служители, провеждащи теста за интегритет по същество, са една провокация по смисъла на чл. 307 от НК, а това не се споменава в предложените промени. На последно място, такива въпроси не следва да се урегулират с инструкция.

От всичко гореизложено се вижда, че е възприет подходът за ограничаване на приложното поле на тестовете за интегритет до провеждането им за леки административни нарушения. Това стеснява възможността за ефективно противодействие на корупцията в полицията чрез използването на тази много ефективна форма. Може да се потвърди вече посоченото по-горе, че корупционната престъпност остава извън

¹ Вж. www.parliament.bg/bg/bills

² Вж. ДВ, бр. 92 от 1969 г., с изм. и доп. посл. бр. 81 от 2015 г.

³ Вж. ДВ, бр. 26 от 1968 г., с изм. и доп. посл. бр. 32 от 2016 г.

обхвата на предвижданите мерки, което изкривява същността на тези тестове.

В тази връзка, за да се разшири приложното поле на тестовете за интегритет и те да изпълнят своята основна функция по противодействие на корупцията в полицията, в т.ч. и свързаната с престъпления, следва да се спазва разпоредбата на чл. 22, ал. 1 от НК, но тъй като няма воля за това, следва да бъдат направени други конкретни промени в действащото законодателство, за да се реши проблемът универсално и се даде възможност на всички контролиращи администрации да провеждат подобни тестове. Тези промени би следвало да се сведат до отпадане на чл. 307 от НК¹ и в чл. 20 от НК да се предвиди нова ал. 5 със следния текст „не е помагачество, когато се създава преднамерено инсценирана ситуация от представител на орган на властта без престъпен умисъл с цел противодействие на престъпността“. Органите на власт са изброени в чл. 93, т. 2 от НК, като към тях се отнасят и служителите на МВР. Тези промени биха дали възможност за безпрепятствено провеждане на тестовете за интегритет в автентичния им американски вариант като „капани“, а не побългарени с ниска степен на ефективност. Особено важно е събраните данни в хода на тестовете за интегритет да бъдат използвани в рамките на административните и наказателните производства и корумпираните полицейски служители да получат реални ефективни наказания.

В заключение следва да се посочи, че тестовете за интегритет действително са своеобразна форма и са безусловно необходими за противодействие на корупцията в полицията, но следва да се провеждат в класическия им вариант след цитираните по-горе промени в законодателството, за да бъдат ефективни и да ограничат реално това отрицателно явление.

¹ Вж. Пенев, Й. Някои проблеми на наказателния процес относно разкриването на престъпления от полицията. Правна мисъл, бр. 2, Издание на Българската академия на науките, 1998.

Литература

1. Националната стратегия за превенция и противодействие на корупцията в Република България (2015-2020 г.).
2. Български тълковен речник, четвърто издание. С., Наука и изкуство, 2008, стр. 968.
3. Радулов, Р. Полицейско противодействие на престъпления с фондове на Европейския съюз за Република България. С., АМВР, 2012.
4. Концепция за превенция и противодействие на корупцията в МВР 2016 - 2020 г.
5. Пенев, Й. Някои проблеми на наказателния процес относно разкриването на престъпления от полицията. Правна мисъл, бр. 2, Издание на Българската академия на науките, 1998 г.
6. Закон за движение по пътищата.
7. Закон за специалните разузнавателни средства.
8. Закон за административните нарушения и наказания.
9. Наказателен кодекс.
10. Закон за Министерството на вътрешните работи.
11. Закон за изменение и допълнение на ЗМВР.

Интернет ресурси

12. www.rechnik.info
13. www.talkoven.onlinerechnik.com
14. www.ngolinks.eu/cdir/ngolinks.eu/files/integrity_osi.pdf
15. www.Internet-test
16. www.Frognews.bg
17. www.parliament.bg/bg/bills
18. www.Lirmi.com/articles/Legal-update/Le_integrity-tests.shtml

ПРОЦЕДУРА ПРИ ПРОВЕЖДАНЕ НА ЕКСПЕРТИЗА НА ТЪРГОВСКИ МАРКИ ПРИ ПРЕСТЪПНО ИЗПОЛЗВАНЕ НА ИНДУСТРИАЛНА СОБСТВЕНОСТ

Светла Вангелова

1. Място на експертната при установяване на престъпно използване на индустиална собственост

Необходимостта от експертни заключения (експертизи) в рамките на наказателното производство принципно е продиктувана от презумпцията за липса на специализирани познания у органа, който следва да реши дали определено деяние представлява административно нарушение, или престъпление и евентуално с какво наказание следва да бъде санкционирано, когато случаят изисква подобни познания.

Настоящото изложение разглежда подготовката и изготвянето на експертизи на търговски марки, необходими при установяване в наказателното производство във връзка с престъпленията против интелектуалната собственост по чл. 172б от Наказателния кодекс (НК)¹, както и въпросите на призоваването, определяне възнаграждението на вещите лица и производството пред съд, които са субсидиарно регулирани от Наказателно-процесуалния кодекс (НПК)².

¹ Обн., ДВ, бр. 26 от 02.04.1968 г., изм. и доп.

² Обн., ДВ, бр. 86 от 28.10.2005 г., изм. и доп.

2. Процедура при провеждане на експертиза на търговски марки при престъпно използване на индустриална собственост

Началото на процедурата се поставя с Постановление за назначаване на експертиза (2 бр.), като единият екземпляр е за преписката, а другият се предоставя на вещото лице заедно с материалите по преписката ведно с веществените доказателства. На експерта може да се предостави копие от протокола за изземане и претърсване, протокол за оглед на веществени доказателства или протокол за доброволно предаване, които следва да се предадат с приемно-предавателен протокол в присъствието на поемни лица в съответствие с разпоредбите на НПК. В случай, че вещото лице извърши оглед на веществените доказателства в съответното районно полицейско управление се съставя протокол за оглед на веществени доказателства в присъствието на поемни лица в съответствие с разпоредбите на НПК.

Разследващият полицай, съответно прокурорът, възлага на специалиста в областта на марките и географските означения изготвянето на експертиза с постановление за назначаване, в което се посочват: основанията, поради които се налага да се извърши; обектът и задачата; материалите, представени на вещото лице; трите имена, образованието, специалността, научната степен, научното звание и длъжността или наименованието на учреждението, в което работи, и се посочва и срокът за представяне на заключението. Вещото лице има право да се запознае с материалите по досъдебното производство (прокурорската преписка или делото), които се отнасят до въпросите на експертизата, да изисква допълнителни материали и да взема участие при извършването на отделни действия по разследването, когато това е необходимо, за да изпълни възложената му задача.

Вещото лице прави проучване в базата данни на Патентно ведомство на Република България (ПВ), Световната организация за интелектуална собственост (СОИС) и Служба на Европейския съюз за интелектуална собственост (ЕСИС) и с получената информация извършва сравнителен анализ между регистрираните марки, действащи на територията на Р България, и знаците, поставени върху иззетите веществени доказателства.

2.1. Проучване в бази данни на ПВ, СОИС и ЕСИС

Експертът следва да извърши класиране на веществените доказателства по Международна класификация за стоките и услугите (МКСУ) или т.нар. Ницка класификация¹ и ограничава търсенето в регистрите до класа, за който се отнасят. Проучването се извършва по име на притежател и клас по МКСУ, за който се отнасят иззетите веществени доказателства. Това дава възможност на експерта да обхване всички регистрирани марки и стоките и/или услугите, за които притежателите на изключителното право се ползват със закрила на територията на Р България.

Проверка в националната база данни се извършва в общодостъпния регистър **bpo-online** на сайта на Патентното ведомство - www.bpo.bg. За марки, регистрирани по реда на Мадридската спогодба и Протокола към нея², действащи на територията на Р България свободно, може да се извърши проверка в бази данни **Romarin** на сайта на СОИС (WIPO/OMPI) - www.wipo.int. Също така безплатен е достъпът и до

¹ Ницка класификация, 10-та редакция, в сила от 1 януари 2012 г. с изм. в сила от 1 януари 2016 г.

² Системата за международна регистрация на марките е уредена от два договора: Мадридска спогодба за международна регистрация на марките от 1891 г. и Протокол относно Мадридската спогодба, приет през 1989 г., влязъл в сила на 1 декември 1995 г. и действащ от 1 април 1996 г.

бази данни **EUIPO - online** на марките на Европейския съюз на сайта на СЕСИС (EUIPO) - <https://euipo.europa.eu>

Със събраната информация от проучването и огледа експертът извършва сравнителен анализ между знаците, поставени върху веществените доказателства и регистрираните марки, действащи на територията на Р България. Ако обемът на веществените доказателства не позволява сравнителен анализ на място, вещото лице заснема процесните веществени доказателства и съпоставката се извърши в процеса на изготвяне на експертизата.

2.2. Анализ на сходство/идентичност между регистрираните марки и стоките, за които притежателите на изключителното право се ползват със закрила на територията на Р България и знаците, поставени върху веществени доказателства и иззети стоки

Марката е знак - словен, фигуративен, триизмерен, звуков или комбиниран (съчетание от словни и/или фигуративни елементи и/или цветове), който отличава стоките и услугите на едно лице от тези на други лица и може да бъде представен графично. Такива знаци могат да бъдат думи, включително имена на лица, букви, цифри, рисунки, фигури, формата на стоката или на нейната опаковка, комбинация от цветове, звукови знаци или всякакви комбинации от такива знаци¹.

Сравняването на знаците, поставени върху веществените доказателства, и регистрираните марки се извършва на база установената практика в ПВ и методическите указания за експертиза, която се основава на анализ за наличие или липса

¹ Закон за марките и географските означения, обн., ДВ, бр. 81/14.09.1999 г. изм. и доп.

на фонетично, визуално и смислово сходство/идентичност на база на общото впечатление, което създават двата сравнявани знака, като се държи сметка за съществените и доминиращи елементи, влизащи в състава им.

Експертизата се основава на проучване в базите данни на ПВ, СОИС и СЕСИС и сравнителен анализ на резултатите от търсенето и огледа на веществените доказателства. Проучването се извършва във фонда на регистрираните по национален¹, международен ред² и на Европейския съюз марки³ с цел установяване наличие на действащи марки на територията на Р България, по отношение на които:

- знаците върху веществените доказателства са идентични и стоките и/или услугите са идентични с тези на регистрираните марки;

- знаците върху веществените доказателства са идентични и стоките и/или услугите са сходни с тези на регистрираните марки;

- знаците върху веществените доказателства са сходни и стоките и/или услугите са идентични с тези на регистрираните марки;

- знаците върху веществените доказателства са сходни и стоките и/или услугите са сходни с тези на регистрираните марки.

Анализът на резултатите от проучването се извършва чрез сравнение на стоките и/или услугите и сравнение между марките и знаците върху веществените доказателства.

¹ Регистрирани, съгласно разпоредбите на Закон за марките и географските означения, обн., ДВ, бр. 81 от 14.09.1999 г. изм. и доп.

² Регистрирани по реда на Мадридска спогодба за международна регистрация на марките от 1891 г. и Протокол относно Мадридската спогодба, приет през 1989 г., влязъл в сила на 1 декември 1995 г. и действащ от 1 април 1996 г.

³ Регистрирани, съгласно Регламент (ЕС) 2015/2424 на Европейския парламент и на Съвета от 16.12.2015 г.

Идентичност има, когато е налице пълно съвпадение (визуално, фонетично и смислово).

При сравнителния анализ за сходство/идентичност на стоките и/или услугите, както и на сходство/идентичност между марките и знаците, се прави и оценка на вероятност за объркване на потребителите. Тя включва възможност за свързване с регистрираната марка и създаването на погрешна представа за производителя или търговеца на стоките и/или услугите, т.е. опасност потребителите да вярват, че стоките и услугите са на същите или свързани с тях лица. Преценката на вероятността за объркване е обща въз основа на всички фактори по конкретния случай, по-специално степен на сходство на стоките и/или услугите и степен на сходство между марките и знаците, степен на отличителност или известност на регистрираните марки, релевантен кръг потребители, начин на пазарна реализация (търговски пътища, начин на предоставяне на стоки или услуги).

Основен принцип при определяне на вероятността за объркване е сравнението между марките и знаците, поставени върху веществените доказателства, е да се извършва в тяхната цялост и да се преценява във връзка със стоките и/или услугите, за които са предназначени марките. По-голямата отличителност или известност на регистрираната марка увеличава вероятността за объркване, поради което различията между марките и знаците, както и между стоките и/или услугите, трябва да бъдат по-съществени, за да се изключи вероятността за объркване.

При преценката на вероятността за объркване трябва да се има предвид, че сходството между марките и знаците, поставени върху веществените доказателства, и сходството на стоките и/или услугите са взаимно зависими, т.е. по-ниска степен на сходство на стоките и/или услугите може да ком-

пенсира по-висока степен на сходство между марките и знаците или обратно.

Вероятността за объркване не се определя от това дали марките и знаците, поставени върху веществените доказателства, могат да бъдат разграничени, когато се сравняват едновременно, а дали марките и знаците, възприемани от потребителите поотделно, са сходни в степен, при която съществува вероятност за объркване.

При оценката на вероятността за объркване на потребителите се отчита естеството на стоките и/или услугите, за които се отнасят марките, например:

- фармацевтични продукти, които се разпространяват в специализирани заведения и обикновено се предоставят срещу рецепта, а когато не се разпространяват задължително с рецепта, потребителите без познания по медицина се консултират с професионалисти и са особено внимателни и предпазливи, тъй като тези стоки са свързани със здравето, поради което вероятността за объркване се намалява;

- тютюн/цигари, потребителите на които са постоянни и имат утвърден вкус и предпочитания, поради което вероятността за объркване се намалява;

- компютри, автомобили и други стоки, при избора на които са необходими технически познания или консултации, поради което вероятността за объркване се намалява;

- луксозни стоки, при избора на които потребителите влагат повече внимание, предвид високата цена на тези стоки. Обратно, при стоки, които се купуват често и не са с високи цени, потребителите правят избора си импулсивно и не влагат особено внимание, поради което вероятността за объркване се увеличава;

- финансови или хотелски услуги, при избора на които потребителите правят внимателни проучвания, поради което вероятността за объркване се намалява.

2.2.1. Сравнение на стоки и/или услуги и веществени доказателства

При сравнение на стоките и/или услугите и веществениите доказателства се отчитат следните фактори (изброяването не е изчерпателно):

- естеството на стоките и/или услугите;
- допълващи се стоки, когато стоките се употребяват или продават съвместно;
- релевантен кръг на потребители;
- начин на пазарна реализация (търговски пътища, начин на предоставяне).

Релевантният кръг на потребители включва (изброяването не е изчерпателно):

- действителни и/или потенциални потребители;
- лица, ангажирани с търговия и дистрибуцията на стоките и/или услугите;
- делови кръгове, занимаващи се със стоките или услугите, за които се използва регистрацията.

Принадлежността на стоките и/или услугите към един клас по МКСУ увеличава вероятността за сходство.

Пример за сходни стоки от един клас:

клас 25: облекло;

клас 25: дамски блузи.

Възможно е стоки или услуги от един клас да не са сходни.

Пример за стоки от един клас, които не са сходни:

клас 18: чанти;

клас 18: чадъри.

Анализът за сходство/идентичност между стоките и/или услугите и веществените доказателства се свежда само до тези, за които притежателите на изключителното право се ползват със закрила на територията на Р България.

В случай, че марката е със статут на ползваща се с известност на територията на Р България, сравнителният анализ се извършва между нея и знаците, поставени върху веществените доказателства, без да се прави такъв между стоките и/или услугите. Тъй като закрилата е за различни от регистрираните стоки и/или услуги, за да се предотврати използването ѝ без основание, което би довело до несправедливо облагодетелстване от отличителния характер или известността на марката или би я увредило.

2.2.2. Сравнение между регистрирани марки и знаците, поставени върху веществените доказателства

Анализът за сходство между марките и знаците, поставени върху веществените доказателства, включва преценка на следните фактори:

- визуално сходство;
- фонетично сходство;
- смислово сходство.

Оценката на визуално сходство се основава на визуалното въздействие на марките и знаците, поставени върху веществените доказателства, определено от начина на представяне на думи, букви, цифри, фигури, рисунки и от цветове.

Фонетичното сходство се основава на звученето на марките и знаците, поставени върху веществените доказателства, определено от дължина на думата, броя на буквите, броя на сричките, броя на съвпадащите звуци, взаимно разположение на еднакви или близки звуци или звукосъчетания,

характерни особености на еднакви части на думата, като се отчита начало на думата, типични окончания и типични звукосъчетания в средата на думата.

Смисловото сходство се основава на значението на думите, включително и в превод.

След анализа на визуално, фонетично и смислово сходство се извършва обща оценка въз основа на цялостното впечатление, което се създава.

Сходството поради наличие на един от факторите не води автоматично до извода за съществуване на вероятност за объркване на потребителите. Но наличието на един от факторите понякога може да бъде достатъчно за съществуване на вероятност за объркване на потребителите.

Преценката за сходство в степен, при която съществува вероятност за объркване, не трябва да се основава само на сходство на отделни елементи на марките и знаците, поставени върху веществените доказателства, тъй като потребителите възприемат марката като цяло и не анализират детайлите. Повечето хора си създават общо впечатление за марката или запомнят някой елемент, който привлича вниманието, отколкото да я възприемат в детайли.

Марките и знаците, поставени върху веществените доказателства, се сравняват в цялост, като се отчита въздействието на отделните елементи. Когато общият елемент (идентичен или сходен) има доминиращо въздействие, може да се направи заключение за сходство между регистрираните марки и знаците, поставени върху веществените доказателства, разглеждани в цялост.

В случаите, когато знакът, поставен върху веществените доказателства, се включва изцяло в регистрираната марка (или обратно), може да съществува вероятност за объркване, която включва възможност за свързване с притежателя ѝ.

При сравнение на словен знак, поставен върху веществените доказателства, с комбинирана марка се преценява въздействието на словния елемент в състава на комбинираната марка.

При анализ на фигуративен елемент, поставен върху веществените доказателства, с комбинирана марка се преценява въздействието на образния елемент в състава на комбинираната марка.

При всеки конкретен случай се преценява въздействието на образния и словния елемент, като се отчита впечатлението от марката и знака, поставени върху веществените доказателства като цяло. Съществено е да се държи сметка за сходството, а не за различията, защото то е, което остава в паметта и се проектира във въображението на потребителите.

2.2.2.1. Сравнение между словни марки и знаците, поставени върху веществените доказателства

Вероятността за объркване между словни марки и знаци, поставени върху веществените доказателства, се преценява въз основа на визуално, фонетично или смислово сходство. Визуалното сходство се определя от дължина на думата, брой еднакви букви, срички или думи и др. Фонетичното сходство се основава на сходно звучене на марките и знаците, поставени върху веществените доказателства.

При определяне фонетичното сходство между марките и знаците, поставени върху веществените доказателства, не трябва да се разчита на правилно произнасяне на думите, тъй като е невъзможно да се предвиди как потребителите ще ги произнесат.

Еднаквото начало на марките и знаците, поставени върху веществените доказателства, увеличава вероятността

за объркване, тъй като вниманието на потребителите естествено се привлича от началото на думите.

При дълги думи различието само в една или две букви определя по-висока степен на фонетично и визуално сходство.

Обратно, когато марките и знаците, поставени върху веществените доказателства, се състоят от малък брой букви, различието в една или две букви може напълно да ги отличи.

Сходството между словни марки и знаци, поставени върху веществените доказателства, не се избягва с разделяне на думите с тире, апостроф или по друг начин, както и с тяхното механично сливане.

Смисловото сходство се преценява на най-разпространените езици в Р България. Когато марките и знаците, поставени върху веществените доказателства, са чужди думи с еднакво смислово значение на български език, но не са визуално или фонетично сходни, не съществува вероятност за объркване на потребителите.

Когато сравняваните марки и знаци, поставени върху веществените доказателства, са фонетично сходни, но с различно смислово значение, не съществува вероятност за объркване.

2.2.2.2. Сравнение между фигуративни марки и знаците, поставени върху веществените доказателства

Вероятността за объркване при фигуративни марки и знаци, поставени върху веществените доказателства, се преценява въз основа на визуално сходство. Когато сравняваните марки и знаците, поставени върху веществените доказателства, се състоят от няколко образни елемента, сходството може да се определя от доминиращото въздействие на един от тях.

Визуалното сходство може да се определя и от начина на представяне като цветово изпълнение и композиционно

разположение на образните елементи в състава на марката и знаците, поставени върху веществените доказателства.

Еднаквият предмет на изображението не е достатъчно основание, за да съществува вероятност за объркване, тъй като от значение е конкретното визуално представяне.

2.2.2.3. Сравнение между комбинирани марки и знаците, поставени върху веществените доказателства

Вероятността за объркване при комбинирани марки и знаци, поставени върху веществените доказателства, се преценява въз основа на визуално, фонетично или смислово сходство, като се отчита общото впечатление.

Марките и знаците, поставени върху веществените доказателства, се сравняват на база общото впечатление, въпреки че проучването се извършва поотделно за всеки елемент. Следователно, когато марките и знаците, поставени върху веществените доказателства, разглеждани в цялост, създават различно визуално впечатление, не съществува вероятност за объркване. При преценката на вероятност за объркване се отчита общото впечатление от марките и знаците, поставени върху веществените доказателства, създавано от доминиращите елементи.

Когато комбинираните марки и знаци, поставени върху веществените доказателства, за идентични и/или сходни стоки/услуги се състоят от сходен образен елемент, представен по различен начин и създават различно впечатление не съществува вероятност за объркване.

Когато комбинираните марки и знаци, поставени върху веществените доказателства, за идентични и/или сходни стоки/услуги се състоят от една и съща буква, представена по различен начин и създават различно впечатление не съществува вероятност за объркване.

2.3. Изготвяне на експертиза

След сравнителния анализ се пристъпва към оформяне и изготвяне на експертизата. Съставянето на заключение за досъдебното и съдебно производство се различава от това, което се изготвя при административнонаказателното не само по наложилите се от съдебната практика структура и реквизити, но и по обхвата на обектите на индустриална собственост.

Наложили се в съдебната практика структура и реквизити на експертизата:

Пример:
ДО
СДВР

ЕКСПЕРТИЗА

Съставена от Стефан Иванов Димитров - вещо лице при СГС

*По досъдебно производство (прокурорска преписка) № 2789 /2016 год.
по описа на СДВР (СПП)*

I. Задачи:

II. Оглед:

III. Констатации от извършения оглед:

IV. Преглед на документи и книжа:

V. Сравнителен анализ:

VI. ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Пример:

ПРИЛОЖЕНИЕ: Съгласно текста.

Дата: 27/01/2016 г.

Вещо лице:

гр. София

/Стефан Димитров/

В раздел **I. Задачи** се включват въпросите от постановлението за назначаване на експертиза от органа, който е назначил и на който следва да отговори вещото лице.

Пример:

1. Съществува ли идентичност или сходство между знаците, поставени върху веществените доказателства, и регистрирани марки, действащи на територията на Р България?

2. Съществува ли идентичност или сходство между веществените доказателства и стоките (или услугите), за които регистрираните марки се ползват със закрила на територията на Р България?

3. Съществува ли вероятност за объркване на потребителите относно действителния произход на стоките (или услугите)?

4. Има ли вписани лицензионни договори за регистрираните марки, които се ползват със закрила на територията на Р България?

Експертът няма право да прави правни квалификации, както и не отговаря на въпроси, които не са в неговата компетентност.

Пример:

1. Фирмата ЕТ „Роси“ - гр. София, с едноличен собственик и управител Драган Спасов от гр. Ихтиман има ли законно право да използва в търговската си дейност марките, изпълнени върху иззетите веществени доказателства, описани в протокол за претърсване и изземване?

2. Означава ли, че фирма „Фар“ - гр. Пловдив, с едноличен собственик и управител Запрян Иванов от гр. Пазарджик е използвал марка чрез предлагането на стоки с горещираните знаци?

3. *Фалшиви или оригинални са иззетите стоки?*

4. *Кои са официалните дистрибутори на регистрираните марки за територията на Р България?*

5. *Кой е юридическият представител на регистрираните търговски марки за територията на Р България?*

В раздел **II. Оглед** се отбелязват: денят, часът, мястото, в присъствието на кого е извършен, пълен списък (брой, вид, означение и др.) на огледаните веществени доказателства и документът, по който е извършен огледът.

В раздел **III. Констатации от извършения оглед** се описват веществените доказателства и знаците, намиращи се на тях.

Пример:

III. Констатации от извършения оглед:

При извършения оглед се установи, че върху иззетите веществени доказателства:

◆ *Маратонки, спортни шорти, спортни комплекти, тениски, анцуг - горнище, топки (следва описание).*

◆ *Върху етикет (следва описание).*

В раздел **IV. Преглед на документи и книжа** експертът описва всички сходни или идентични марки на знаците, поставени върху веществените доказателства, които са действащи на територията на Р България. Посочва име, вид, дата на регистрация, покровителствен срок, притежател, вписани лицензии (ако има вписани) и класове по МКСУ, за които притежателите на изключителното право се ползват със закрила на територията на Р България. След установяване на марките обект на престъплението се извършва проверката за вписани лицензии в досието им, като за регистрираните по национален ред и по реда на Мадридската спогодба и Протокола се намират в Патентна Библиотеката (ПБ) на ПВ, а за

регистрираните марки на Европейския съюз в електронната база данни на СЕСИС.

Пример:

◆ *Притежание на*

1. Словни елементи изписани със специален графичен шрифт, присъства в състава на марки:

- рег. №..... „.....“ - комбинирана, с дата на регистрация 08/03/1999 г., с покровителствен срок до 01/04/2017 г., за стоки от класове 03, 09, 14, 18 и 25 МКСУ, което му дава изключителни права с този знак да означава стоките, за които регистрираната марката на Европейския съюз се ползва със закрита територията на Р България.

Лицензия:.....

В раздел **V. Сравнителен анализ** експертът прави обосновка за наличие или липса на сходство/идентичност между регистрираните марки и знаците, поставени върху веществените доказателства, както и съпоставка между стоките, а които притежателите на изключителното право се ползват със закрита на територията на Р България и веществените доказателства и прави преценка дали съществува вероятност от объркване на потребителите, която да включва възможност за свързване на знаците, поставени върху веществените доказателства и регистрираните марки.

В раздел **VI. ЗАКЛЮЧЕНИЕ** експертът отговаря на поставените въпроси, описани в раздел I от експертизата. Отговаря се на всеки поставен въпрос декларативно.

Пример:

VI. ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

След извършения оглед, направените проучвания и извършен сравнителен анализ, експертизата дава следното заключение:

1. Съществува сходство между знаците, с които са означени веществените доказателства, подробно описани в Протокол за претърсване и изземване от 20/08/2016 г. по ДП №...../2016 г. по описа на и регистрираните търговски марки, ползващи се със закрила на територията на Р България, които са подробно описани в раздел IV на експертизата.

2. Съществува сходство между представените веществени доказателства, означени със знаците, цитирани в т. 1 и стоките, за които са регистрирани марките, посочени в раздел IV на експертизата.

3. При използване в търговската дейност на стоките, означени със знаците, посочени в т. 1, съществува вероятност за объркване на потребителите, която включва възможност за свързване на знаците с регистрираните марки, подробно описани в раздел IV на експертизата.

4. В раздел IV на експертизата са описани подробно регистрираните марки, ползващи се със закрила на територията на Р България, както и вписаните лицензионни договори.

В раздел **ПРИЛОЖЕНИЕ:** се прилагат библиографски справки на всички цитирани марки и копия на удостоверения за вписана лицензия, ако има такива.

В случай, че при извършването на експертизата се открият нови материали, които имат значение по делото, но по които не му е била поставена задача, експертът е длъжен да ги посочи в заключението си (чл. 152, ал. 3 от НПК). Може да се назначи допълнителна експертиза, когато заключението не

е пълно и ясно, а повторна - когато не е обосновано и възниква съмнение за неговата правдивост.

Вещото лице представя писмено заключение в срок, определен от органа, назначил експертизата в досъдебното производство, а в съдебното производство - не по-късно от седем дни преди датата на откритото заседание.

Експертът предоставя един екземпляр от експертизата ведно с приложението и справка декларация за изплащане на възнаграждение (по образец) (3 бр.) на разследващия полицаи.

Препоръчително е експертът да си прави досие за всяко изготвено становище, в което да поставя копие от всички получени и изпратени документи, така при евентуално явяване в съда ще може да защити компетентно и аргументирано становището си.

3. Права и задължения на експерта

Както беше изтъкнато в началото, правилата по призоваването, правата на вещите лица и производството пред съд се съдържат в НПК.

3.1. Задължения на вещото лице

Вещото лице е длъжно да се яви пред съответния орган, когато бъде призовано, и да отговори на поставените въпросите във връзка с експертизата.

Връчването на призовка се извършва от служител при съответния съд (чл. 178, ал. 1 от НПК), като това става срещу разписка, подписана от лицето, за което са предназначени (чл. 180, ал. 1 от НПК) и разписката се прилага към делото. При бързи случаи призоваването става по телефона, телекса или факса. Призоваването по телефона или факса се удостоверява писмено от длъжностното лице, което го е извършило,

а по телекса - с писменото потвърждаване за получено съобщение.

В призовката се отбелязват: органът, пред когото следва да се яви експертът, номерът на делото, името и адресът на вещото лице, датата и часът на евентуалното заседание. Тя се пази и представя на съответния орган при явяване заедно с личната карта.

Ако вещото лице не се яви без уважителни причини, съответният орган може да му наложи наказание - глоба до петстотин лева. Наказанието се отменя, само ако експертът посочи уважителни причини за неявяването си (чл. 149, ал. 5 от НПК). При повторно неявяване без уважителни причини съответният орган има право да разпорежи принудително довеждане (чл. 71 от НПК). Разпит на вещото лице, което се намира извън страната, може да се извърши и чрез видеоконференция или телефонна конференция, когато това се налага (чл. 149, ал. 6 от НПК).

В съдебно заседание съдебният състав сменя самоличността на вещото лице, проверява специалността и компетентността, отношенията му с обвиняемия и пострадалия, основания за отвод и се предупреждава за отговорността, която то носи по чл. 291 от НК.

Вещото лице е длъжно да си направи самоотвод, в случай че е налице някое от следните обстоятелства по чл. 29, ал. 1, т. 1 - 5 и 7 - 8 и ал. 2, във връзка с чл. 148, ал. 1 и чл. 148, ал. 2 от НПК:

- ако вещото лице е участвало в състава на съда, постановил:

а) присъда или решение в първата, въззивната или касационната инстанция, или при възобновяване на наказателното дело;

б) определение, с което се одобрява споразумение за решаване на делото;

в) определение, с което се прекратява наказателното производство;

г) определение, с което се взема, потвърждава, изменя или отменя мярка за неотклонение задържане под стража в досъдебното производство.

- ако вещото лице е било обвиняем, настойник или попечител на обвиняемия, защитник или повереник по делото;

- ако вещото лице е било или може да встъпи в наказателното производство като частен обвинител, частен тъжител, граждански ищец или граждански ответник;

- ако вещото лице е съпруг или близък роднина на лицата по предходните подточки;

- ако вещото лице е съпруг или близък роднина на друг член от състава на съда;

- ако вещото лице поради други обстоятелства може да се счита предубедено или заинтересовано пряко или косвено от изхода на делото;

- ако вещото лице е свидетел по делото;

- ако вещото лице се намира в служебна или друга зависимост от обвиняемия или неговия защитник, от пострадалия, частния тъжител, гражданския ищец, гражданския ответник или от техните повереници;

- ако вещото лице е извършило ревизията, материалите от която са послужили като основание за започване на разследването;

- ако вещото лице не притежава необходимата професионална правоспособност.

След снемане на самоличността на вещото лице се пристъпва към разпит на експерта, при което страните имат право да задават въпроси, касаещи представената експерти-

за. На основание чл. 149, ал. 2 от НПК вещото лице може да откаже да отговори, когато поставените въпроси излизат извън рамките на неговата специалност или материалите, с които разполага, не са достатъчни, за да си състави обосновано мнение.

Когато вещите лица са повече от едно, те имат право да се съвещават, преди да дадат заключението. При единодушие вещите лица могат да възложат на едно от тях да изложи пред съответния орган общото заключение, а когато са на различно мнение - всяко от тях дава отделно становище, като подписват общото с особено мнение. Експертът напуска заседанието само когато е освободен от председателя на съдебния състав.

3.2. Права на вещото лице

Вещото лице има право да получи възнаграждение за положения труд и да му се заплатят разходите, които е направило, както и да иска отмяна на актовете, които накърняват неговите права и законни интереси (чл. 150, ал. 1 от НПК). Масова практика е изплащанията на възнагражденията на вещите лица по досъдебните производства да се извършват много след законоустановения срок от 60 дни от депозирането на експертизата, регламентиран в чл. 27, ал. 1 от Наредба № 2 от 29 юни 2015 г. за вписването, квалификацията и възнагражденията на вещите лица (Наредбата). Забавянето на плащанията на възнагражденията с месеци, дори с години от страна на органа, назначил експертизата, води до масови отводи на вещите лица и специалистите в областта, което затруднява досъдебното производство и провеждането на наказателна политика на държавата. Проблем е и липсата на справедливо възнаграждение на вещите лица в съдебното производство при изслушване, защита и устно допълнение на експерти-

зата, дължимо съгласно чл. 28, ал. 4 от Наредбата. Ниското, дори унизително заплащане на експертите в съдебната фаза на наказателното производство води до масов отлив на специалистите в областта, което не е в интерес на правораздавателната система.

Заклучение

В заключение може да се каже, че към настоящия момент при изготвянето на експертизи на търговски марки, във връзка с производство по чл. 172б от НК са констатирани технически трудности, които е необходимо да бъдат преодолен с цел оптимизиране и повишаване ефективността на работата на експертите. Тук можем да отличим:

- липсата на електронни бази данни за вписаните лицензии за регистрирани марки по национален ред и по реда на Мадридската спогодба и Протокола към нея. Вследствие на това проверката за наличието на вписани лицензии се извършва в досието на регистрираната марка. От една страна, това е трудоемко за вещото лице, съставлящо експертизата, както и за служителите, поддържащи архива на ПВ. Същевременно търсенето на ръка и постоянното физическо местене на досиетата, включително от хранилищата им, поради големия обем от документи в тях се създават риск от допускане на грешки при осъществяваната проверка;

- липсата на бази данни за марките, ползващи се с известност на територията на Р България, която да е достъпна както за служителите на ПВ, така и за вещите лица, правораздавателните, митническите и други държавни органи. Това прави разпоредбата на чл. 172б от НК, във връзка с чл. 13, ал. 1, т. 3 от ЗМГО към настоящият момент неприложима.

Предвид изложеното по-горе би било полезно да се извършат следните подобрения:

- да се създаде електронен регистър на вписаните лицензионни договори за регистрирани марки по национален и международен ред, в който да се съдържа име на лицензодател и лицензополучател, вид на лицензията и срок, както и сканирано удостоверение за вписване на лицензия. Това ще съкрати времето за изготвяне на експертизи и ще облекчи работата както на вещите лица, така и на служителите в архива на ПВ.

- да се изготви електронен регистър на марките, ползващи се с известност на територията на Р България, в който да се съдържа сканирано Решението на председателя на ПВ, с което притежателите на изключителното право се ползват със закрила на територията на Р България. Регистърът трябва да е достъпен за експертите, правораздавателните, митническите и други държавни органи, като и при определени условия от трети заинтересовани лица. Това ще даде възможност за прилагане на разпоредбата на чл. 172б от НК, във връзка с чл. 13, ал. 1, т. 3 от ЗМГО.

Литература

Теоретични източници

1. Пенев, Й. и колектив Оперативно-издирвателна дейност за противодействие на икономическата престъпност. С., АМВР, 2009.

2. Боев, И. и колектив. Ръководство за експерти криминалисти. Първа част. Събиране на материални следи от престъплението (веществени доказателства). Българо-швейцарска програма за сътрудничество, 2016.

3. Вучков, В., Г. Маринова. Наказателен процес: схеми и таблици. С., Сиби, 2016.

4. Саракинов, Г. Право върху търговска марка в Република България. Четвърто преработено и допълнено издание. С., Сиби, 2009.

5. Дацов, П., П. Петров. Престъпления против интелектуалната собственост. С., Сиела, 2011.

Нормативни актове

6. Наказателен кодекс, обн., ДВ, бр. 26 от 02.04.1968 г., изм. и доп.

7. Наказателно-процесуален кодекс, обн., ДВ, бр. 86 от 28.10.2005 г., изм. и доп.

8. Наредба № 2 от 29 юни 2015 г. за вписването, квалификацията и възнагражденията на вещите лица, обн., ДВ, бр. 50 от 03.07.2015 г.

9. Закон за марките и географските означения, обн., ДВ, бр. 81 от 14.09.1999 г. изм. и доп.

10. Мадридска спогодба за международна регистрация на марките от 1891 г. и Протокол относно Мадридската спо-

годба, приет през 1989 г., влязъл в сила на 1 декември 1995 г. и действащ от 1 април 1996 г.

11. Ницка класификация 10-та редакция, в сила от 1 януари 2012 г. с изменения в сила от 1 януари 2016 г.

12. Регламент (ЕС) 2015/2424 на Европейския парламент и на Съвета от 16.12.2015 г., в сила от 23.03.2016 г.

13. Методически указания за прилагане на чл. 11 и чл. 12 от ЗМГО.

Интернет източници

14. www.bpo.bg

15. www.wipo.int

16. <https://euipo.europa.eu>

РУБРИКА „ЕВРОПЕЙСКО ПОЛИЦЕЙСКО СЪТРУДНИЧЕСТВО“

МЕЖДУНАРОДНИ ОРГАНИЗАЦИИ ЗА ПОЛИЦЕЙСКО СЪТРУДНИЧЕСТВО

Гл. ас. д-р Павел Николов

В настоящата статия се разглеждат структурата и дейностите на основните международни организации, подпомагачи полицейското сътрудничество и осъществяващи подкрепа и съдействие на националните правоохранителни органи в борбата с престъпността и опазването на обществения ред.

Проблемът, свързан със сътрудничеството между различни държавни органи и институции на европейските държави в последните години, е все по-актуален. Гарантирането на сигурността и опазването на обществения ред в съвременна Европа се затруднява без добра координация и взаимодействие между правоохранителните структури на отделните страни, което да повиши ефективността на противодействието на престъпността.

Полицейското сътрудничество е ключово за успешното противодействие на трансграничната организирана престъпна дейност, с която отделните национални институции или организации в Шенгенското пространство не са в състояние самостоятелно да се справят. Интеграцията в областта на вътрешните работи е едно от предизвикателствата на общата европейска интеграция и важен фактор за осигуряване и гарантиране сигурността на европейските държави и правата на техните граждани. Необходимостта от все по-цялостна и ефективна защита правата на европейските граждани води до

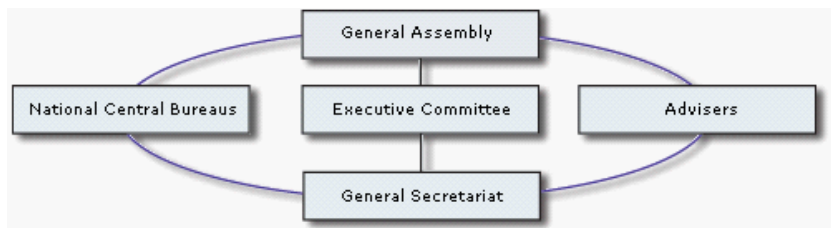
развитие и усъвършенстване на полицейското сътрудничество между държавите в рамките на ЕС и Шенген.

Взаимодействието и обменът на информация между националните полицейски органи на шенгенските държави много често са подпомагани от международни организации за полицейско сътрудничество, които имат обособени точки за контакт в рамките на национално компетентните държавни структури по линия на международното полицейско сътрудничество. Те имат съществен принос за постигане целите на противодействието на международната престъпност.

Международна организация на криминалната полиция - Интерпол

Интерпол е международна правоохранителна организация на криминалната полиция, координираща международното сътрудничество на полицейските органи (учреждения) в различните страни в борбата с престъпността - The International Criminal Polis Organization - INTERPOL (от англ. INTERnational POLice).

Според чл. 5 на Конституцията на Интерпол, организацията се управлява от следните структури: Генерална асамблея, Изпълнителен комитет, Генерален секретариат, Национални централни бюра, Съвет (съветници) и Комисия за контрол на информационната база на Интерпол.

Генералната асамблея (събрание) е висш орган на Интерпол. В нея участват делегати от всички страни-членки на Интерпол. Генералната Асамблея приема най-важните решения, засягащи общата политика, ресурсите, необходими за международното сътрудничество, методите на работа, финансирането и програмата на мероприятията. Заседанията са закрити, обикновено се провеждат веднъж годишно и всяка страна членка има право на един глас. Всички решения се вземат с обикновено мнозинство. Работа на Асамблеята се организира от Изпълнителния комитет.

Изпълнителният комитет, който се състои от 13 члена, включва: президент, трима вицепрезиденти и девет делегати. Обикновено Изпълнителният комитет заседава 3 пъти годишно. Той осъществява избора на президент (с мандат от 4 години без право на повторно избиране). Първият президент е Йохан Шобер. Изпълнителният комитет следи за изпълнението на решенията на Генералната Асамблея, подготвя работни програми или проекти, контролира работата на Генералния секретариат.

Генерален секретариат - постоянно действащ орган на Интерпол, който се намира в Лион, Франция. Той работи 24 часа в денонощието, 365 дни в годината. Има 7 регионални офиса - Аржентина, Камерун, Ел Салвадор, Кения, Тайланд, Зимбабве и Кот д'Ивоар. Привежда в изпълнение решенията на Генералната Асамблея и Изпълнителния комитет. Представява Интерпол, където е необходимо, действа като специализиран информационен център, извършва международни разследвания, поддържа връзка с националните и международни организации. Генералният секретариат се състои от: Служба на Генералния секретар, Административен отдел, Полицейски отдел, Научноизследователски отдел и Технически отдел. Генералният секретар се избира на всеки 5 годи-

ни. Той е основна фигура в Интерпол, участва в приемането на всички решения и следи за тяхното изпълнение.

Национални централни бюра

Всяка държава, която членува в МОКП (Интерпол), изгражда на своята територия национално централно бюро (НЦБ). Основната функция на бюрата е координация на взаимодействието и обмен на информация между държавите членки на организацията и Генералния секретариат. Всяко бюро изгражда и поддържа собствени информационни фондове.

България става член на Интерпол през 1989 г. Със заповед на директора на полицията в Република България от 15.01.1990 г. е изградено Национално централно бюро, което е представител на Интерпол у нас.

Съветници

В структурата на Интерпол са включени и т.нар. съветници. Това са експерти с консултативни функции. Те се избират за срок от 3 години от Изпълнителния комитет по предложение на Общото събрание измежду специалисти в областта на борбата с транснационалната престъпност. Могат да участват в сесиите на Генералната асамблея и по покана на президента на организацията могат да се включат в дискусиите.

Комисия за контрол на информационната база на Интерпол

Гарантира, че обработката на лични данни от организациите на Интерпол се осъществява в съответствие с регламента на организацията. Дава становища по проекти, операции, установяването на правила и др., които включват обработката и

използването на лични данни. Също така проверява молби с искане за информация, съдържащи се във файловете на Интерпол.

Цели и дейности на Интерпол

В Интерпол (INTERPOL) членуват 190 страни. Тя е най-голямата международна полицейска организация в света. Основната цел на Интерпол е взаимодействие и подпомагане на нейните членове в борбата с престъпността - корупция, тероризъм, наркотрафик, подправка на парични знаци (фалшификация на пари) и електронни банкови карти, престъпления против личността, престъпления против собствеността, нелегална търговия с огнестрелни оръжия и материали с двойно предназначение, от които може да се създаде оръжие за масово унищожение, кражба и незаконна търговия на произведения на изкуството, компютърни престъпления и т.н. Служителите на страните, които членуват в организацията, работят съвместно и използват четирите официални езика - английски, арабски, испански и френски¹.

Приоритет на Интерпол е създаването, развитието и взаимодействието на полицейски и правозащитни органи с цел профилактика и борба срещу престъпленията с международен елемент. Международната организация на криминалната полиция събира, обработва и съхранява информация за лица, предмети, събития и дейности, свързани с транснационалната престъпност.

Конституцията на Интерпол строго забранява на организацията да се намесва в политически, военни, религиозни или расови спорове в суверенните държави. Интерпол се стреми да спомага международното полицейско сътрудничество дори когато дипломатически взаимоотношения не са налице между отделните държави. Предприемат се действия

¹ <http://www.interpol.int/>

в рамките на позволеното от законите на различните страни и в духа на Декларацията за човешките права.

Дейностите на Интерпол, извършвани по молба на полицейските или съдебните власти в държавите членки или по нейна собствена инициатива, са насочени предимно към предотвратяване на престъпността и се отнасят към следните сектори:

- престъпления срещу личността и собствеността, включващи: убийства, отвлечения, трафик на хора, престъпления срещу непълнолетни, безследно изчезнали лица, детска порнография, организирана престъпност, тероризъм, трафик на моторни превозни средства, престъпления, свързани с огнестрелно оръжие и експлозиви, идентифициране на трупове, извършване на екстрадиции, трансфер на осъдени лица;

- престъпления срещу културната собственост: кражба и трафик на произведения на изкуството, трафик на застрашени видове флора и фауна, престъпления срещу околната среда;

- икономически и финансови престъпления, включващи: кражба и фалшифициране на документи и валута, банкови измами, пране на пари, трафик на радиоактивни вещества;

- престъпления, отнасящи се до наркотици: производство, транспорт и продажбата.

Особено място в дейността на Интерпол заемат безследно изчезналите лица. Те се обявяват за международно издирване в една или няколко страни, зони или във всички държави членки с телеграми със срок на валидност една година или с бюлетини за пет години. Според целите на международното издирване лицата се обявяват с четири вида бюлетина:

Червен - издава се от Генералния секретариат на МОКП Интерпол по искане на държава членка. Използва се

за международно издирване на лица - подсъдими, осъдени, бегълци от местата за лишаване от свобода. Мярката към лицата, обявени с червен бюлетин, е арест с цел екстрадиция.

Син - издава се от Генералния секретариат на МОКП Интерпол по искане на държава членка. Използва се за международно издирване на лица - заподозрени, обвиняеми, свидетели. Мярката към лицата обявени със син бюлетин е установяване на местонахождението им.

Жълт - издава се от Генералния секретариат на МОКП Интерпол по искане на държава членка за издирване на безследно изчезнали лица. Мярката към лицата обявени с жълт бюлетин е установяване на местонахождението им.

Черен - издава се от Генералния секретариат на Интерпол по искане на държава членка за установяване на самоличността на неидентифицирани трупове.

Освен бюлетините за издирване на лица, Интерпол използва и други видове бюлетини за противодействие на престъпността:

Зелен - издава се от Генералния секретариат на МОКП Интерпол по искане на държава членка. С него се предоставят сведения за лица, които са извършили престъпления и има вероятност да извършат отново престъпление в други държави. Специфичното при този бюлетин е, че не предвижда мярка спрямо лицата. Той има информационна, сигнална функция.

Специален бюлетин на СС на ООН и Интерпол - създаден през 2005 г. в отговор на резолюция 1267 на Съвета за сигурност на ООН (СС на ООН), която се обръща към Генералния секретар на Обединените нации да работи с Интерпол, за да предостави по-добро средство в помощ на Комитет 1267 на СС на ООН при изпълнение на нарежданията относно замразяването на авоарите, забраните за пътуване и оръ-

жейното ембарго, насочени срещу групите и лицата, свързани с Ал Кайда и талибаните.

Оранжев - издава се от Генералния секретариат на МОКП Интерпол по искане на държава членка и се използва за информиране на полицейските, обществените и други международни организации относно възможни заплахи от скрити оръжия, взривни устройства, експлозивни и други опасни материали, както и за специфични начини и средства за извършване на тежки престъпления.

Лилав - публикува се по искане на държава членка от Генералния секретариат на МОКП Интерпол с цел предоставяне на информация на правозащитните органи относно установен начин на действие (*modus operandi*) за извършване на престъпления.

Комуникации и информационна обезпеченост на Интерпол

Интерпол е своеобразен международен център за регистриране на престъпници. В практическата борба с престъпността отдавна вече се отдава голямо значение на събирането и съхраняването на криминално-проучвателна и друга криминалистическа информация, с помощта на която може да се извърши индивидуално идентифициране или да се установи групова принадлежност на проверявания обект в процеса на разкриването и разследването на престъплението (описание на отличителни белези на престъпниците, техни снимки, отпечатъци от пръсти и др.). Криминалистите във всяка страна различно решават въпроса за квалификацията и систематизацията на регистрираните обекти. Създаването на международна служба за криминална регистрация преследва три цели:

- да се събере на едно място цялата информация за международните престъпници и извършените от тях престъпления;

- да се осигури постоянно постъпване на такава информация;

- да се използва колкото е възможно по-пълноценно в международната борба с криминалната престъпност.

Регистрирането на престъпността в Интерпол става в картотека за престъпления, която се състои от няколко раздела, всяка от които съответства на наименованието на определен вид престъпление или видова група престъпления - кражба, контрабанда на оръжие, злато, скъпоценни камъни, престъпления против личността, изготвяне и пласиране на фалшиви парични знаци, престъпления, свързани с незаконно разпространяване на наркотични средства.

От първите години на своето съществуване Интерпол се ориентира към създаването на автономна система за комуникации, която сега включва радио, телекс, телетайп и телефото. За деловите преписки Интерпол използва също пощенска и телеграфна връзка. Интерпол използват комуникационната система AMSS, която представлява мрежов възел за далечна връзка, управляван от ЕИМ. Тази система трябва да осигурява 100% възможност за установяване на връзка, предаване на шифровани съобщения, записване в междинната „памет“ на съобщения, автоматично документиране на работния процес и пр.

Системата X 400 е пусната за първи път през 1990 г. Тя позволява на Националните централни бюра да изпращат важни съобщения и данни помежду си, както и до Генералния секретариат. Криминалната информационна система за пръв път е пусната през 1998 г., а през 2002 г. I-24/7 (система за комуникация) води до улеснен достъп до базата данни и ус-

луги, предлагани от Интерпол. Команден и координационен център са създадени през 2003 г. в Генералния секретариат, което води до възможността организацията да функционира 24 часа в денонощието, седем дни в седмицата.

Интерпол продължава да развива нови услуги и програми за обучение, за да осигури на потребителите пълен достъп до I-24/7 системата. MIND/FIND¹ са технически услуги, които помагат на страните-членки точно в тази насока. За да се борят с престъпността на полицейските служители, им е необходим достъп до информация, която може да им е от полза, за да предотвратят дадено престъпление. Интерпол ръководи няколко различни бази данни в различите държави именно чрез I-24/7. Тези бази данни включват:

- MIND/FIND;
- заподозрени терористи;
- номинална информация за престъпници (имена, снимки);
- пръстови отпечатъци;
- ДНК експертизи;
- изгубени или откраднати документи;
- снимки на престъпници, заподозрени в злоупотреби с деца;
- откраднати моторни превозни средства;
- откраднати творби на изкуството.

Ползите от използването на MIND/FIND системата за достъп до международната база данни са:

- информацията може да бъде достъпна веднага и се актуализира непрестанно;

¹ MIND - Mobile Interpol Network Database (Подвижна мрежа база данни на Интерпол).

FIND - Fixed Interpol Network Database (Неподвижна мрежа база данни на Интерпол).

- съдържа бързо търсене, като допитването се изпраща както до националните, така и до услугите на Интерпол, като информацията се обработва по едно и също време;
- системата съдържа висококачествена защита;
- обединяване с вече съществуващите системи;
- не е необходимо специално обучение за ползването на системата;
- няма езикови бариери, защото търсенето от служителите става все едно в националните системи;
- системата е много лесно приспособима за отделните държави, изисквания и способности.

Международните престъпни и терористични групи осъществяват дейността си в целия свят, като използват най-модерни технологии. За да гарантира предприемане на ефективни и координирани ответни действия, Интерпол трябва да бъде не по-малко гъвкава и иновативна, като прилага най-новите методи и инструменти. Интерпол поддържа високотехнологични бази данни и канали за комуникация, които осигуряват бързи и защитени средства за съхранение, търсене, визуализиране, анализ и обвързване на ключова информация. Дейностите по събиране, анализ и разпространение на тази информация са свързани с обмен на големи обеми лични данни. При изпълнението на тези функции Интерпол следва да се придържа към най-високите стандарти за защита и сигурност на данните.

В своята дейност Интерпол трябва постоянно да обновява и разработва политики, инструменти и тактики, за да е в крак със световните тенденции и да изпреварва престъпниците.

С оглед на факта, че престъпните дейности се усъвършенстват непрекъснато, всички усилия на местно и дори на национално равнище за самостоятелна борба с организираните

ната престъпност и международния тероризъм са обречени на провал. Ето защо заедно с държавите членки и организациите партньори Интерпол ще изпълнява все по-важна роля за опазването сигурността на хората в тези страни. По-силна организация Интерпол означава по-високо равнище на успех и защита на гражданите от заплахите, произтичащи от тежката организирана престъпност.

С цел подобряване на международното сътрудничество е необходимо постоянно анализиране на тенденциите в развитието на организираната престъпност, практиките и резултатите от борбата с нея. Това има важно значение за развитието и усъвършенстването на нормативната уредба за противодействие на трансграничната престъпност.

Необходимо е развитие на сътрудничеството на ниво междудържавно взаимодействие, защото тероризъм има там, където няма Интерпол. Например заподозрени за трансгранични престъпления не се издирват в Сирия и Саудитска Арабия, защото там не се простира дейността на Интерпол.

Все повече ще се засилва дейността на Интерпол по отношение на престъпността срещу дивата природа и опазване на природните ресурси в света от незаконната международна търговия на дива флора и фауна. Този тревожен „феномен“ е достигнал най-високите си нива от десетилетия. Проектът за борба с престъпността срещу дивата природа е насочен към осигуряване на дългосрочно изграждане на капацитет, подобряване на международния обмен на информация и разузнавателна информация, както и координация на усилията за опазването на природата чрез подкрепа за държавните органи по опазване на дивата природа и горското стопанство. Мрежата обхваща страните източници, транзитните страни и страните потребители.

За успешното противодействие на трансграничната престъпност е необходимо Интерпол да продължава прилагането на основни дейности като анализ на капацитета, предоставяне на техническа и финансова помощ за страните, в които са установени пропуски, разработване и провеждане на програми за изграждане на капацитет, включително материали за обучение, курсове и семинари, както и разполагане на екипи за реакция при инциденти, които да предприемат целенасочени действия заедно с властите в развиващите се страни.

Международни партньори на Интерпол

Партньорствата с организации на частния и публичния сектор са от съществено значение при справянето с предизвикателствата на транснационалната престъпност. Интерпол работи с партньори по целия свят с цел споделяне и обмяна на опит, както и създаване на основа за съвместни дейности и операции.

Разработени са и към момента са в сила повече от шестдесет споразумения за сътрудничество с различни международни партньори.

Сътрудничество с Организация на обединените нации

През 1997 г. ООН и Интерпол подписват споразумение за сътрудничество. Офис за връзки с обществеността е открит в Ню Йорк през 2004 г. и първият Специален представител е назначен. Той отговаря за взаимоотношенията между Интерпол и ООН. Негова задача е да подобри обмена на информация между двете организации.

През 2005 г. Интерпол и ООН публикуват първия съвместен списък на лицата, заподозрени в международен

тероризъм. Засилва се и сътрудничеството по отношение на групировките и отделните лица, свързани с „Ал Кайда“ и талибаните в Афганистан, включващо забрана за транспортиране на тези хора, замразяване на финансовите средства на заподозрените в тероризъм организации, както и налагане на оръжейно ембарго¹.

През 2009 г. в Люксембург отваря врати специализирана международна академия, създадена от Интерпол и ООН, която обучава висши служители да се борят срещу корупцията. В нея се обучават представители на правителства и полиция на техники за превенция, откриване и изкореняване на корупционни практики. Идеята е реализирана под егидата на Службата на ООН за борба срещу организираната престъпност и разпространението на наркотици. Целта е за година да бъдат обучени хиляда души, които трябва да предадат опита си на полицаите и митничарите в своите страни².

Сътрудничество с Европейския съюз

Отношенията с Европейския съюз се укрепват чрез създаването на специално звено за връзка в Брюксел през 2009 г. Сътрудничеството с Европол се засилва чрез размяна на служители с цел обмяна на опит. Щедрото финансиране от страна на Европейския съюз дава възможност на Интерпол да изпълнява много проекти като например разширяване достъпа на отдалечени обекти на територията на Общността на независимите държави до комуникационната система на международната полиция I-24/7.

¹ http://dariknews.bg/view_article.php?article_id=34239

² <http://novinar.bg>

Сътрудничество със Световната здравна организация и Групата на осемте (Г-8)

Групата на осемте осигурява важна подкрепа на инициативите на Интерпол, включително създаването на международна база данни относно сексуалната експлоатация на деца. Държавите поемат задължения за екстрадиция, правна помощ, съвместно разследване на престъпления и обмен на информация, както и специфични задължения за сътрудничество между полицейските и митническите власти в противодействие на незаконната имиграция и фалшифицирането на документи.

Интерпол подпомага Световната здравна организация при изпълнение на техните международни медицински операции.

Сътрудничество с частния сектор

Сътрудничеството с частния сектор най-често е в областта на валутата, сигурността на документите за самоличност, както и инициативи по улесняване международните пътувания на служители от Интерпол при изпълнение на служебните им задължения.

Европейска полицейска служба - Европол

Европол е правоохранителна организация на Европейския съюз, която има за цел да подобри ефективността и сътрудничеството на компетентните органи на страните членки при предотвратяването и борбата с тероризма, незаконния трафик на наркотици и други сериозни престъпления с международен характер, когато има фактически признаци, че е замесена организирана престъпна структура и две или

повече страни членки са засегнати от въпросните престъпления по начин, който налага общ подход на държавите членки поради мащаба, значението и последствията на съответните престъпления. Седалището на Европол е в Хага, Нидерландия. За създаването на Европол е постигнато съгласие в Маастрихт на 7 февруари 1992 г. с подписването на договора за Европейския съюз.

Конвенцията за Европол е ратифицирана от всички страни-членки и е влязла в сила на 1 октомври 1998 г. Конвенцията впоследствие е предмет на множество изменения, включени в три протокола, които влизат в сила след продължителен процес на ратификация. В резултат на това Конвенцията е заменена с Решение 2009/371/ПВР на Съвета на ЕС от 06.04.2009 г. за създаване на Европол с цел да се улесни внасянето на евентуални по-нататъшни изменения.

Съгласно чл. 3 от Решението на Съвета целта на тази агенция на ЕС е да подкрепя и засилва действията на компетентните органи¹ на държавите членки и тяхното взаимно сътрудничество при предотвратяването и борбата с организираната престъпност, тероризма и други тежки престъпления, засягащи две или повече държави членки.

Европол започва дейността си на 3 януари 1994 г. като Звено за борба с наркотиците в гр. Хага, Нидерландия. Постепенно са били добавяни други значими области на престъпна дейност и към 1 януари 2002 г. правомощията на Европол са разширени и включват всички важни форми на международна престъпност, изброени в Анекса на Конвенцията за Европол.

Основната функция на Европол е дефинирана като координиране на действията между държавите членки за проти-

¹ Според разпоредбите на цитираното Решение 2009/371/ПВР „компетентни органи“ означава всички съществуващи в държавите членки публични органи, които съгласно националното законодателство отговарят за предотвратяването на престъпления и борбата с престъпността.

водействие на престъпността въз основата на събиране, обработване и анализ на равнището на престъпност и евентуалните признаци и фактори, влияещи върху неговото повишаване. Видно е, че Европол е полицейска организация, която преди всичко осъществява действия по координиране на работата на правоохранителните органи на държавите членки.

Същността на Европол се проявява ясно в сътрудничеството по полицейски и наказателноправни въпроси поради факта, че в концепцията на този вид политическо сътрудничество изрично се въвежда понятието „полицейски въпроси“. Този подход показва качествено новата същност и съдържание на тази проблематика. В подкрепа на това е и еволюцията на наименованието на третия стълб на ЕС. Първоначално, според Договора за Европейски съюз от 1992 г., той бе наименован „Правосъдие и вътрешни работи“ (Justice and Home Affairs), но извършената ревизия с Договора от Амстердам от 1997 г. променя наименованието на „Сътрудничество по полицейски и наказателноправни въпроси“. До голяма степен причина за това се явява и Конвенцията за създаване на Европейска полицейска служба от 1995 г., с която фактически се полагат правните основи на полицейското сътрудничество в третия стълб¹.

Основни дейности на Европол

- улесняване обмена на информация в съответствие с националните законодателства между служителите за връзка и Европол;

- осигуряване на оперативен анализ и подкрепа на провежданите операции;

¹ Марин, Н. Роля и място на Европол и Евроюст в сътрудничеството по полицейски и наказателноправни въпроси. Международна политика, кн. 1, 2009, с. 116 - 126.

- изготвяне на стратегически доклади (например доклада за оценка на заплахата от организирана престъпност) и анализ на престъпността на базата на информация и оперативни данни на страните членки и трети страни;

- осигуряване на експертизи и техническа подкрепа за разследванията и операциите, водени в ЕС под контрола и юридическата отговорност на засегнатите страни членки.

Европол подкрепя борбата на правоохранителните органи на страните членки срещу:

- незаконен трафик на наркотици;
- незаконна имиграция;
- тероризъм;
- фалшифициране на пари (подправяне на евро валутата) и други средства за разплащане;
- трафик на хора (включително детска порнография);
- незаконен трафик на МПС;
- изпиране на пари.

В допълнение, други основни приоритети на Европол са престъпленията срещу личността, финансови престъпления и киберпрестъпленията. Европол действа също така като Централно бюро за борба срещу фалшифицирането на еврото в съответствие с Решение 2005/511/ПВР на Съвета от 12 юли 2005 г. относно защитата на еврото срещу фалшифициране. Европол може също така да насърчава координирането на мерките, предприемани от компетентните органи на държавите членки за борба срещу фалшифицирането на еврото или в контекста на съвместните екипи за разследване, при необходимост в сътрудничество с образувания на Съюза и с органи на трети държави. При поискване Европол може да осигури финансова помощ за разследвания срещу фалшифициране на еврото.

Основните задачи на Европол са свързани с придобиването, събирането и анализа на информация и подкрепа с наличните възможни средства на държавите членки за разследване и разкриване на горепосочените тежки престъпления. До голяма степен спецификата на полицейското сътрудничество е свързана с обмяна на информация и необходимостта от координация на следните две равнища: на първо място, националното равнище, в което се включват службите с полицейски правомощия, и на второ - европейското, в което получените сведения за обстановката в дадена страна се обобщават от представителите на Европол. Този подход осигурява възможност за съвместни действия на национално и съюзно равнище. С оглед на това Европол се превръща в координационен център, който има на разположение предоставената от всички страни членки информация посредством изградените в тях национални звена на Европол. Освен това разполага и с офицери за връзка между организацията и националните полицейски служби. Ето защо може да се посочи, че Европол има достъп до информация, която му позволява да извършва подробен анализ и преглед на работата на полицейските служби в държавите членки, като наред с това да дефинира и най-проблемните области и мерки за тяхното преодоляване. Като продължение на тези дейности се явява и съставянето на обобщени доклади относно динамиката на различните видове престъпни актове. Сътрудничеството в рамките на Европол включва и провеждане на експертизи и оказване на техническа помощ за разследване и извършване на оперативни действия в границите на Европейския съюз и под контрола на държавата, на територията на която е извършено престъплението. Това е една изключително необходима дейност, тъй като трудни за решаване случаи не биха могли

да бъдат разследвани и разкрити без провеждане на обективна и безпристрастна експертиза.

Анализът е в основата на дейностите на Европол. В Европол работят над 100 аналитици в областта на престъпността, които са едни от най-добре обучените специалисти в света. Аналитиците на Европол използват съвременни способности за разкриване дейността на някои от най-опасните мрежи за организирана престъпност и тероризъм, действащи в Европа. Работата се извършва в рамките на работно досие за целите на анализа.

Работното досие за целите на анализа е инструмент, който се използва единствено в Европол и в който аналитиците работят заедно със специалисти в областта на организираната престъпност и тероризма, за да събират сведения за правонарушения. Работните досиета обхващат всички силно приоритетни области на тежката престъпност, които засягат Европейския съюз.

Аналитичната подкрепа може да се предоставя от разстояние от офисите на Европол или на място. Работните досиета за целите на анализа предлагат разнообразни оперативни и стратегически продукти, които се обменят между участниците. В рамките на едно работно досие може да се сформира група със специална цел или съвместен екип за разследване с цел удовлетворяване на нуждите на група от държави членки и справяне с често срещано криминално явление¹.

Информационна система на Европол

Позволява съхраняване, търсене, визуализация и свързване на информация за транснационални престъпления. Чрез нея правоприлагащите служби в Европа си сътрудничат

¹ Европейският следовател - Борбата с трансгранични правонарушения. Европейска полицейска служба - 2011 г.

по международни разследвания. Системата открива автоматично всички възможни съвпадения между различните разследвания и способности за обмена на чувствителна информация по сигурен и надежден начин. Системата се предлага на всички официални езици на ЕС.

Всяка държава членка създава или определя **национално звено Европол** и назначава служител за негов ръководител. Националното звено е единственият орган за връзка между Европол и компетентните органи на държавите членки. Държавите членки обаче могат да позволят преки контакти между определените компетентни органи и Европол съобразно условията, определени от съответната държава членка, които може да включват предварително участие на националното звено. Същевременно националното звено получава всяка информация, обменена при преките контакти между Европол и определените компетентни органи. Отношенията между националното звено и компетентните органи се уреждат чрез националното законодателство и по-специално от съответните изисквания на националната конституция.

Служители за връзка на Европол

В седалището на Европол работят около 160 служители за връзка. Те са командирани в Европол от правоприлагащите органи в държавите-членки на ЕС и в държави извън ЕС. Те осигуряват бързо и ефективно сътрудничество, основано на лични контакти и взаимно доверие. Мрежата от служители за връзка на Европол е уникална платформа за сътрудничество на едно място на служители от над 30 държави в сигурна оперативна среда. Служителите за връзка участват активно във всички аналитични проекти, като улесняват обмена на стратегическа и оперативна информация. Те участват в оперативни заседания и координират контролираното

предоставяне на информация и трансграничното наблюдение чрез система за обаждания, функционираща денонощно без почивен ден. Те изпълняват и консултативна роля и поддържат връзка със своите национални експерти, за да подпомагат сформирването на съвместни екипи за разследване.

Мобилно бюро

Мобилното бюро, в което работят експерти и аналитици от Европол, може да предостави помощ за широк кръг от дейности като например текущи разследвания, големи спортни събития, важни международни конференции и други събития, за които е необходимо мобилизиране на полицейско сътрудничество с цел обезпечаване на сигурността. Предоставят се следните услуги:

- Сигурен достъп в реално време до различните компютризирани аналитични системи на Европол. По време на функционирането на мобилното бюро могат да се проверяват данни за лица и телефонни номера. Незабавният резултат е изключително ценен, когато става въпрос за бързо протичащи разследвания¹.

- Възможност за предоставяне на аналитични продукти на място като например доклади, графики и други данни. Възможност за организиране на повече мобилни бюра за една и съща операция в случай на едновременни арести на различни места.

Сателитна връзка увеличава гъвкавостта на системата Европол обработва информация и разузнавателни данни, включително лични данни, доколкото това е необходимо за постигането на неговите цели. Също така създава и поддържа информационна система на Европол, както и аналитични

¹ Европейският следовател - Борбата с трансгранични правонарушители. Европейска полицейска служба- 2011 г.

работни досиета. Може да създава и поддържа и други системи за обработка на лични данни.

Според чл. 30, пар. 2 от ДЕС, Съветът на ЕС е институцията, която насърчава сътрудничеството, като приема мерки, които позволяват на Европол да изисква от компетентните органи на държавите членки да провеждат разследвания по конкретни случаи, свързани с разкриването на престъпления, извършени от организирани международни престъпни групи. Независимо от тясната връзка между държавите членки, необходимо е да се спомене, че Европол притежава самостоятелна правосубектност и има на разположение собствен административен персонал.

Структурата на Европол се състои от Директор, Управителен съвет и служители. Тя обслужва 28 държави, 503 млн. граждани.

Директорът е законният представител на Европол и се назначава от Съвета на Европейския съюз. Към днешна дата директор на Европол е Роб Уейнрайт, който встъпва в длъжност през 2009 г. Директорът се подпомага от трима заместник-директори.

Управителният съвет приема стратегия на Европол, вкл. критерии за оценка на постижимостта на заложените цели. Също така наблюдава работата на директора и цялата дейност на Европол, като приема и финансовия правилник.

Служители - те могат да бъдат временно или договорно наети. В Европол работят 850 служители в централното управление, 160 служители за връзка и 100 анализатори.

Безспорно е, че Европол играе важна роля и притежава значително влияние при противодействието на международната организирана престъпност в ЕС. Предвидените и постигнати в немалка степен тесни форми на сътрудничество в една толкова специфична област, каквато е полицейското

сътрудничество, изискват прилагането не изцяло, но в значителна степен на наднационален подход. Разбира се, той е оправдан, тъй като, за да съществуват пълноценно механизмите на сътрудничество, трябва всички държави членки да полагат усилия и да съдействат за гарантирането на ценностите на европейската интеграция.

Организираната престъпност в ЕС е налице във всички държави членки без изключение. Освен това тя не е концентрирана в пирамидални, тоест мощни структури, в които се съсредоточава голямо влияние в различни сфери. Осъществяването на противодействието срещу пирамидални структури е по-облекчено, тъй като те не са многобройни, за разлика от по-малките, но по-гъвкави престъпни групи.

С оглед на новите реалности по отношение на бъдещото функциониране на сътрудничеството по полицейски и наказателноправни въпроси с Договора от Лисабон се дава заявка за по-ясно и по-силно присъствие на наднационалните елементи при запазена роля на страните членки, но насочена към интензивно сътрудничество за противодействие срещу международните престъпления. Това е сполучливо решение предвид горепосочените неголеми престъпни групи, които се приспособяват много бързо към пространството без граници в ЕС.

Литература

1. Договора за Европейски съюз от 1992 г.
2. Решение 2009/371/ПВР на Съвета на ЕС от 6 април 2009 г. за създаване на Европол.
3. Решение 2005/511/ПВР на Съвета от 12.06.2005 г. относно защитата на еврото срещу фалшифициране.
4. Решение 2005/681/ПВР на Съвета от 20.09.2005 г. за създаване на Европейския полицейски колеж.
5. Марин, Н. Роля и място на Европол и Евроюст в сътрудничеството по полицейски и наказателноправни въпроси. Международна политика, кн. 1, 2009, с. 116 - 126.
6. Николов, П. Организация на полицейското сътрудничество в Шенгенското пространство. Дисертация. С., АМВР, 2015.
7. Европейският следовател - Борбата с трансгранични правонарушители. Европейска полицейска служба. 2011 г.

Интернет ресурси

8. <http://www.interpol.int/>
9. <http://www.europol.europa.eu>
10. <https://www.cepol.europa.eu/>
11. <http://www.dariknews.bg/>
12. <http://novinar.bg/>

РУБРИКА „СПЕЦИАЛНА ПОЛИЦЕЙСКА ТАКТИКА“

УКАЗАНИЯ ЗА ПРАВОМЕРНИ ТАКТИЧЕСКИ ДЕЙСТВИЯ НА ПОЛИЦИЯ

Ст. преп. д-р Тодор Тодоров

В хода на големите икономически, социални и политически преобразувания се промени духовният облик на гражданите, като се повиши тяхното съзнание и отговорност. На полицията като орган на демократичната власт са възложени отговорни задачи. Важен принос за тяхното осъществяване има полицейският служител, осъществяващ охранителна дейност, който изпълнява важни задължения по спазването на обществения ред, сигурността и спокойствието на гражданите, охраната на собствеността и воденето на борбата с престъпността.

В тази връзка следва да подчертая, че в много случаи полицаите първи узнават за подготвени, станали и извършващи се престъпления и други правонарушения. Поради характера на службата им те твърде често самостоятелно и незабавно извършват действия за предотвратяване и пресичане на престъпления, противообществени прояви и нарушения, за задържане на престъпници, за охрана на местопроизшествие или за възстановяване на обществения ред. От казаното до тук става ясно, че при това положение полицейските органи са в постоянен контакт с гражданите и изпълняват задълженията си пред техния поглед. Ето защо униформените представители на властта, техните действия и поведение винаги получават обществена оценка, от която до голяма степен зависи авторитетът на органите на МВР.

Формирането на обща рамка ще даде по-пълна представа и неотменно изискване към полицейския служител винаги да показва уважение към гражданите и да зачита тяхното достойнство в борбата срещу закононарушенията, като проявява тактичност, висока култура и законност.

Настоящата статия има за цел да подпомогне полицията да извършва правомерна тактика на действие (ТД)¹ спрямо правонарушителите² при изпълнение на службата.

Общи тактически положения

Ефективността и резултатите на полицейския състав по осигуряването на обществения ред, безопасността на движението и в борбата срещу престъпността, а също така и авторитетът му сред трудещите се до голяма степен зависят от спазването на най-важните общи тактически положения:

- изучаване особеностите на оперативната обстановка и използване на целесъобразни форми и начини за действие при носене на служба;
- маневреност при изпълнение на патрулно-постова дейност;
- осъществяване взаимодействие и оказване взаимопомощ между различните наряди и други служители от МВР;
- висока култура, вежливи обноски към гражданите и отзивчивост към техните молби и сигнали.

¹ Вж. Тодоров, Т. Дейност на полицейските служители във високорискова среда. Дисертация. С., АМВР 2015. „Съвкупност от методи и правила, свързани с анализ на обстановката, оценка на опасностите и степента на риска за възможни заплахи и нападения и избор на подходящи способности и начини за тяхното неутрализиране, с цел ефективно и законосъобразно прилагане на полицейски правомощия.“

² По материали от проведен курс „Обучение за реагиране на инциденти, свързани с радиационната сигурност“. Всеки индивид или група, за които се смята, че има или имат намерението и възможността да извършат злонамерено действие, което нарушава правовия ред. АМВР, 2013.

Изучаването на обстановката от полицейските наряди се постига посредством обхождане на територията, лично наблюдение и запознаване с нейните характерни особености, чрез беседване с други служители от МВР, обслужващи същата територия: пазачи, портиери, други длъжностни лица и граждани. Патрулите и постове трябва да изучават разположението на улиците с прилежащото към тях видеонаблюдение, на пресечките, на дворовете с входовете и изходите им, разположение на парковете и градините, необитаеми сгради, както и други места, където е възможно укриването на престъпници.

На обслужваната територия те трябва да знаят местонахождението на магазините, обществените заведения, складовете, местата за паркиране на МПС и др. обекти, в които се съхраняват парични и материални ценности. Длъжни са да установяват в какво състояние е укрепването им и вземат необходимите мерки за охрана и отстраняване условията за извършване на кражби. Нарядите трябва да познават престъпниците - рецидивистите, лицата, по отношение на които е приложена мярка, и домовете, в които живеят на обслужваната от тях територия, да следят за проявите и поведението им.

Полицаяте са длъжни да изучават особеностите във връзка с осигуряването на обществения ред - местата, където се събират или движат много хора, с интензивно движение на пешеходци и превозни средства, където е най-възможно явяването на хора като: хитри, хапещи, биещи се помежду си, умиращи, умрели, лъжещи, манипулативни, пияни, жестоки, безнадеждни, страхливи, обезобразени, уплашени, ядосани, невротични, опиянени, мръсни и други¹.

¹ Вж. Тимчев, Л., В. Иванов. Използване на оръжие от полицейските органи. С., АМВР, 2001.

В тази връзка следва да подчертая, че въз основа на изучаването и оценката на оперативната обстановка се определят най-целесъобразните форми и начини за носене на службата от нарядите. Маршрутите и пунктовете за обхождане, както и редът за предвижване на патрула (постовия), се набелязват, като се изхожда от задачите на наряда, от особеностите на маршрута (поста), от създадената обстановка, от това по кое време на денонощието се изпълнява службата. Шаблон в тази насока не трябва да се допуска.

Като правило денем и нощем в ограничена видимост¹ на добре осветени и многолюдни улици и площи полицейският наряд трябва да се намира на видно място, на най-важния от гледна точка на осигуряването на обществения ред и безопасността на движението пункт. Нарядите да имат широк обзор за наблюдение и същевременно да бъдат виждани от далеч от гражданите, като с присъствието и действията си въздействат за съблюдаване на обществения ред.

Нощно време, на немногочислените и слабо осветени участъци, особено там, където най-често се извършват престъпления от общ характер и улични произшествия, патрулите и постовите извършват наблюдение, като не откриват своето присъствие без особена необходимост.

Пешите наряди в състав от двама и повече служители като правило носят службата на различни места от територията на маршрута (поста) на разстояние 50 - 250 м един от друг. За поддържане на връзката те използват установените или уговорени сигнали. Те трябва да се събират само при необходимост от мерки за предотвратяване и пресичане на закононарушения, за задържане престъпници и злостни нарушители, за оглеждане на местата, където е възможно укриването на съмнителни лица, и при други належащи случаи.

¹ Вж. Даргов, С. и кол. Тактически действия нощем и при ограничена видимост. С, АМВР, 2010.

Маневреността¹ на нарядите се изразява в съвременното им и целесъобразно придвижване от един пункт на друг и обхождането му в зависимост от времето и особеностите на оперативната обстановка на територията на маршрута (поста). Постигането на маневреност от нарядите изисква:

- да знаят на кои места и по кое време е най-вероятно да бъдат извършени престъпления, нарушения на обществения ред и безопасността на движението, да разчитат и разпределят така времето си, че да бъдат на тези места, когато е най-необходимо;

- при постъпване в наряд да извършат обзорно обхождане на маршрута (поста), за да се ориентират в обстановката и да определят на кои участъци, обекти и в каква последователност трябва да съсредоточат вниманието си;

- да създават впечатление, че винаги се появяват на най-уязвимите и интензивни места в охраняваните райони;

- да поддържат връзка с управителите на културни, питейни и др. обществени заведения, с охраната на обектите от критичната инфраструктура, учрежденията, градините и парковете, с портиерите, домоуправителите и др. длъжностни лица и граждани, от които да се осведомят за обстановката и искат съдействие при нужда;

- при необходимост и периодически да влизат във връзка с оперативно-дежурната част (ОДЧ), за да се осведомят за станалите престъпления, произшествия и нарушения на реда.

Личното наблюдение и наблюдателността са един от най-важните методи при носене на патрулно-постовата служба от нарядите.

¹ „Маневреност“ е организирано и целесъобразно пренасочване и съсредоточаване на нарядите с оглед съвременно и ефективно реагиране при възникнали изменения в оперативната обстановка.

Наблюдението е планомерно и внимателно оглеждане на обслужваната територия и намиращите се на нея магазини и др. обекти. Извършва се с цел съвременното откриване признаците за подготовката на правонарушенията с оглед тяхното предотвратяване, както и на причините и условията, способстващи за извършването им. Посредством наблюдението нарядите трябва да откриват правонарушителите, следите от извършените престъпления и веществените доказателства, намеренията на престъпниците и техните връзки, както и начините на извършване на отделните видове престъпления.

Наблюдателността на патрулите и постовете се изразява в умението им да забелязват и запомнят всичко видно и чуто, свързано с носенето на службата, да съпоставят отделните факти и бързо да виждат помежду им взаимната връзка (например: тревожен вик за помощ и забелязано лице да бяга от мястото, откъдето се чува викането). По незначителни на пръв поглед обстоятелства да откриват подготовката за извършване на престъпления или нарушения, а също така следи и веществени доказателства.

Взаимодействието¹ е основно изискване в дейността на нарядите. То се организира предварително от началника на поделението при поставяне на задачите и от самите наряди в процеса на носене службата. Изразява се в съгласувани действия и оказване на взаимна помощ между служителите при изпълнение на задачите.

Взаимодействието при носене на патрулно-постова служба изисква:

- да се знаят характерните особености, свързани с обстановката на територията на съседните наряди и основните им задължения;

¹ „Взаимодействие“ е съгласуване по цел, време и място на дейността на всички сили, изпълняващи ППД.

- предварително да се определят местата за среща с цел размяна на информация и уточняване на обстановката и сигналите и начините за връзка при необходимост;

- нарядите своевременно да си оказват помощ за предотвратяване, пресичане на правонарушенията и задържане на правонарушителите;

- при необходимост предварително да се определят начините за съвместни действия.

За получаване помощ от другите служители на МВР и граждани са определени следните сигнали със свирка:

- „при мен“ - продължително свирене;

- „за залавяне на бягащи лица“ - две-три изсвирвания с прекъсвания. При необходимост сигналите се повтарят.

Всички служители на МВР, чули сигнала „при мен“, са длъжни да отговорят с кратко изсвирване (тези, които имат свирка) и бързо да се отправят към мястото за оказване на съдействие.

При сигнала „за залавяне на бягащи лица“ служителите на МВР, които са го чули, са длъжни да усилят вниманието си и да вземат мерки за откриване и задържане на лица, опитващи се да избягат от преследване.

Нарядите¹, снабдени с радиостанции и мобилни телефони, са длъжни да поддържат редовна връзка с ОДЧ. При произшествие и характерни изменения в обстановката те своевременно му докладват, като съобщават и за мерките, които са взели. Ако не се осъществи никаква връзка по радиостанциите, се обаждат по мобилните телефони.

Патрулите и постовете са длъжни да оказват съдействие на полицейските инспектори и на оперативния състав. На оперативните работници, обслужващи същата територия,

¹ Вж. Станчев, И. Специална тактика. Изпълнение на особени задължения по време на служба. С. 2005.

при първа възможност докладват за подготвящи се и станали престъпления или други произшествия, за поведението на престъпния контингент и лицата, спрямо които е приложена мярка по Указа за борба с дребното хулиганство (УБДХ) и др. сведения, представляващи оперативен интерес.

Основен принцип в работата на всеки полицейски служител е строгото спазване на законността. Това изисква всички негови действия и мерки да се основават на Закона и други международни и вътрешноправни нормативни актове, в които Р България е страна. Той е длъжен да реагира на всички правонарушения, които са от негова компетенция, като взема мерки, съобразно предоставените му права. Същият не може да извършва действия, засягащи правата и интересите на гражданите (глоба, предупреждение, задържане и др.) освен в случаите, когато те нарушават съответните нормативни актове. И в тези случаи обаче полицейският орган взема само такива мерки, каквито са предвидени в нормативните актове, съобразно дадените му права. Правилно и тактично е само действието, напълно съобразено със закона.

В отношенията си с гражданите и длъжностните лица полицаят е длъжен да проявява висока култура, вежливост и отзивчивост. Израз на културата на държавния служител на МВР с полицейски правомощия, осъществяващ патрулно-постова дейност, е приятният и приветлив външен вид, уменията да подхожда внимателно, търпеливо и с необходимата вещина при разрешаване на различни случаи. При обръщане към граждани и длъжностни лица винаги да използва учтивата форма „Ви“: „Вие“, „Моля“, „Ако обичате“, „Заповядайте“ и пр., като не допуска оскърбителни или груби думи и действия¹.

¹ Вж. Указания за правомерни тактически действия на милиционера. С., 1972.

Когато граждани се обръщат към него, е длъжен да ги изслуша и да вземе необходимите мерки във връзка с техните заявления; ако е нужно, той им разяснява къде следва да се обърнат за разрешаване на поставените въпроси.

При изпълнение на служебните действия, когато длъжностните лица и граждани поискат от полицаия да назове своята фамилия, къде служи и да покаже служебната си карта, той е длъжен да го направи.

При задържане на лица, извършване на обиск, претърсване на жилища, изземване на вещи, съставяне на акт и други подобни случаи полицаят удостоверява служебното си положение и без искане от съответните лица, ако това не застрашава неговата безопасност (например: при задържането на престъпници, на пияни граждани, на груби нарушители, които не се подчиняват, и т.н.).

Полицейският орган е длъжен незабавно да оказва помощ на лица, пострадали при престъпления или нещастни случаи; да помага на деца, стари хора и инвалиди при преминаване на улици, влизане и излизане от обществения транспорт и др. случаи, когато е необходимо.

Литература

1. Тодоров, Т. Дейност на полицейските служители във високорискова среда. Дисертация. С., АМВР, 2015.
2. Тимчев, Л., В. Иванов. Използване на оръжие от полицейските органи. С., АМВР, 2001.
3. Даргов, С и кол. Тактически действия нощем и в ограничена видимост. С., АМВР, 2010.
4. Станчев, И. Специална тактика. С., АМВР, 2005.
5. Указания за правомерни тактически действия на милиционера. С., 1972.

ДВИГАТЕЛНА ДЕЙНОСТ И ЗДРАВЕ НА СЪСТАВА НА МВР

Ст. преп. д-р Ивайло Николов

Известно е, че хората, които не боледуват, са изпълнени с позитивизъм към заобикалящия ги свят, имат ведро и добро настроение, притежават високо самочувствие, жизнерадостни са, не се оплакват от изпълнението на професионалната дейност, а и живеят относително по-дълго.

Всеки индивид на планетата иска да бъде здрав и силен, но затова има някои важни принципи (фактори), които трябва в известна степен да прецени как да спазва. Това може да се постигне само при положение, че води пълноценен и здравословен начин на живот, като се храни правилно; ограничава се от алкохол и тютюнопушене; има пълноценен сън; осъществява рационален отдих; оптимизира професионалната и трудовата си дейност, а също така изключително отговорно се занимава с двигателни упражнения и спорт, като практикува редовно активна физическа дейност.

Мисълта на Хораций - **„Ако не бягаши, когато си здрав, ще трябва да бягаши, когато се разболееш“**, най-добре е концентрирала значимостта на подобни занимания.

В тази връзка правдиво звучат и думите на Джоун Уелш, според когото *„здравето на човека можеш да прецениш по това, кое взема по две наведнъж: хапчетата или стъпалата“*.

Важно е да споменем една подробност, че през II век от новата ера гръцкият лекар Гален във време, когато са липсвали модерните средства и апаратури за измерване на здравето, формулира своята теория чрез подлагането на гладиатори на силови натоварвания. Според нея *„тялото се нуждае от движения - и то не просто всекидневните движения, които изисква животът, а тези, при които се изисква полагаането на усилия и които довеждат до промяна в дишането“*.

В тази връзка следва да подчертаем, че не случайно през 2002 г., с решение на 55-та световна здравна асамблея, 10-ти май е обявен за Световен ден на физическата активност под мотото „Движението - това е здраве“.

Основната цел на тази кампания е популяризирането на физическите упражнения и спорта като основно средство за запазване на здравето и борба с рисковите фактори - тютюнопушене, алкохол, наркотици, нездравословно хранене, стрес и т.н.

Според данни на Световната здравна организация (СЗО) незначителната и оскъдна двигателна активност сред обществото се нарежда на едно от челните места в световен план сред рисковите фактори за преждевременна смърт и заболявания.

В различни нормативни документи заниманията с физически упражнения и спорт в МВР са определени освен като средство за усвояване на специфични двигателни навици и умения, необходими за изпълнението на професионалните задачи, т.е. те представляват професионална необходимост, но и като основно средство за поддържане високо ниво на работоспособност, противодействие на стреса, здравословен начин на живот и физическо укрепване и възстановяване, което не може да стане без необходимото здравно състояние и неговото поддържане като процес от всичко това.

Много често при изпълнение на професионалните задължения на служителите от МВР възникват затруднения и трудности, свързани със здравето, които определят нуждата от осигуряване на нормални условия на труд, медицинска помощ, повишаване на здравния статус и други.

„Битката“ за здравето на всички, включително и за служителите от МВР, трябва да се води постоянно, а не след като са налице вече симптомите, свързани с нарушеното здраве. Много по-разумно е, когато човек води „сражението“ отдалече и държи встрани „тези недоброжелатели“. Така ще е по-сигурен за крайния успех.

В подкрепа на нашите думи правдиво звучи мисълта на английския историк и свещеник Т. Фулър, според когото *„здравето не се цени, докато не дойде болестта“*.

Грешките, които се правят със здравето, когато човек е млад, пише Хр. Мермерски, се заплащат скъпо, а често и фатално, когато остареем. Затова ние трябва да пазим своето здраве и да се стараем да грешим колкото се може по-малко на младини, за да се радваме на живот без болести на старини¹.

Потвърждение на тези негови думи е и сентенцията, която не е случайна, а е израз от множество примери: *Vivere est cogitare* (Да живееш значи да мислиш).

В този ред на мисли обективно звучат и думите на Луиджи Корнaro (1465 - 1566) - богат венециански благородник, според когото *„човек ще избегне в бъдеще всякакви болести при правилно регулиран живот, който премахва причините за боледуване“*.

От казаното до тук става ясно, че човек трябва да се движи и да спортува, защото ниската физическа активност е един от основните рискови фактори за развитието на множество болести. Активният начин на живот сред служителите на МВР, които спортуват, може да намали стреса, безпокойството и симптомите на депресия. **„Движението е здраве, а здравето е живот“** - все повече хора вярват в това, което поражда практикуването и заниманията им с физически упражнения, и тогава разбират и отдават заслуженото внимание на здравословния ефект от спортуването. Активната двигателна култура, спортът и туризмът притежават „онези“ средства, които оказват положително въздействие без изключение върху всички човешките органи и системи, включително и на психичните прояви.

¹ Вж. Мермерски, Хр., Й. Мермерски. Как да се лекуваме и запазим здравето си чрез хранене със здравословни храни. С., 2013.

Потвърждение на всичко това са и думите на много специалисти, според които здравето и двигателната дейност вървят ръка за ръка:

„Най-важното благо за човека - това е здравето. А то е свързано тясно с движението. Здравето не може да бъде пълноценно без утринната гимнастика, без физическите упражнения, спорта, туризма“ - проф. д-р А. Чирков.

„Нищо не прави човек по-жизнерадостен и жизнестойчив от движението, от физическата дейност“ - проф. д-р А. Кехайов.

„Най-естественният път за нормално развитие се постига чрез физическото възпитание“ - проф. д-р Г. Златарски.

„Спортът е неделима част от човешката култура, известно е, че днес няма професия, която да не изисква максимално включване на силите. А за това е необходимо хората да бъдат здрави, жизнени, работоспособни. Движението, чистият въздух, тясната връзка с природата помага успешно на човека в неговата творческа изява“ - проф. д-р К. Атанасов¹.

Анализирайки тези слова, ние можем да твърдим, че все повече се налага схващането, че спортът не е само занимание през свободното време или някакъв вид хоби, а здравословна дейност и ефективен начин за утвърждаване на здравословния начин на живот, а оттам и увеличаване производителността на труда.

Разтоварването на организма може да стане по много начини - слушане на хубава музика, разходка, дори разговор с приятели, но единственият сигурен вариант *„да излезете от матрицата“* е чрез спорт. Няма значение какъв е той - важното е да сме постоянни. Когато се движиш, се тонизиращ и разтоварваш - затова след спорт се чувстваш щастлив, маркир и физически уморен. Повечето хора знаят, че редовното

¹ Вж. Спорт и наука. НСА, бр. 6, С., 1995.

спортуване носи определени ползи за здравето. За съжаление малко хора спортуват наистина редовно, така че реално да могат да усетят тези ползи в пълна степен. Но малко встрани и в сянка остава истината, че когато тялото работи, мозъкът си почива. Активният отдих трябва да се разбира в неговия най-широк смисъл. Това е изразено най-точно от Н. Е. Виденски: „...почивката не предполага само бездействие от страна на човека; тя може да бъде постигната с обикновена промяна на работата, с пренасяне на вниманието в нова сфера на дейност“¹, а такава сфера са заниманията със спорт и двигателна дейност.

Както вече споменахме, най-голям ефект върху поддържането на висок здрав тонус чрез двигателна активност имат средствата на физическото възпитание и спортната дейност. Те могат да се включат пълноценно в свободното време през деня.

От казаното до тук става ясно, че всеки един от нас е необходимо така да построи и организира своя живот, за да присъстват задължително физическите упражнения и спорт (дори и разходките из парковете и градинките, ходенето пеша на работа и др.), колкото и да сме изморени от битовите, семейните и професионалните задължения. Въздействието им се обуславя от факта, че движенията са най-силният биологичен стимулатор, осигуряващ развитието и усъвършенстването на човека.

Всеки един трябва да подбере онези форми и средства на физическа дейност, които счита за най-рационални и подходящи. Изборът е в зависимост от личните интереси, здравния статус, тренираността, материалната база, екипировката, възрастта, свободното време и др. *Няма значение какви са те, важно е да се практикуват редовно и да сме посто-*

¹ Вж. Рачев, К. и кол. Теория и методика на физическото възпитание - част I. С., НСА Прес, 1998.

яни. Необходима е само непоколебима воля за непоколебимо здраве.

Благоприятно и ефикасно въздействие върху човешкия организъм оказват физическата работа в градината, ходенето пеша, плуването, ските, колоезденето, туризмът в планината и т.н.

Ние считаме, че практикуването на целенасочени физически упражнения и спорт под каквато и да е форма от служителите на МВР са целесъобразно средство за запазване на тяхното здраве, предотвратяване на заболявания и тяхната профилактика, а оттам и изпълнение на професионалните им задачи.

На служителите на МВР ние препоръчваме най-различни физически упражнения, спортове и двигателни действия от различни спортни дисциплини, но крайният избор си остава личен за всеки: ходене; бягане; колоездене; колективни спортни игри; фитнес; скачане на въже; ски; хвърляне на топка в кош; подвижни игри; тенис; тенис на маса; плуване; гимнастически упражнения и много други.

Тук трябва да отбележим, че физическата умора калва волята и усещането, че трябва и може да продължиш напред, въпреки трудностите. Побеждавайки трудностите в нас, ние сме готови да се справим с всякакви външни предизвикателства. Всеки служител на МВР трябва да избере такъв вид физическа активност, която да му доставя удоволствие. Редуването на различни видове физическа активност може да увеличи удоволствието, както и да подкрепи усилията му, като се вземат предвид следните фактори: здраве и физически възможности; предпочитания - лесно ли общува с други хора, или предпочита повече да е сам; предварителна тренираност; необходима екипировка и помещение; сезонна приспособимост; вид на физическите упражнения; подходяща интензивност; следене честотата на пулса; разгриване и разпускане в продължение на 10 минути преди и след занятието и т.н.

Трябва да се знае, че при изпълнението на физически упражнения натоварването на спортуващия протича с изразходването на голямо количество енергия. Енергийните разходи се попълват непрекъснато чрез храненето и въпросът за количествения и качествения състав на храната е от изключително важно значение за здравето на човека¹.

От друга страна, съчетанието между здравословно хранене и подходящо физическо натоварване е задължително за запазване и повишаване на работоспособността, за подобряване на физическата подготовка, спортното майсторство, а също така и много важен фактор за предпазване от затлъстяване и други болести. Количественият състав на различните основни хранителни вещества в храната определя нейната енергийност, т.е. нейната енергийна стойност.

В контекста на написаното правдиво звучат думите на Хипократ, според когото *„нашата храна трябва да бъде нашето лекарство и нашето лекарство трябва да бъде нашата храна“*.

Според П. Слънчев (1998), с когото се съгласяваме и ние, основното изискване към здравословното и балансирано хранене е внасяната в организма храна да бъде не само достатъчна по количество, но и да бъде балансирана по отношение на качествения си състав. Ние подкрепяме автора, според когото здравословното хранене и физическата активност са неразделни - и двете са необходими за оптимално здраве, превенция на болестите, както и за идеалната фигура без затлъстяване, която да се справи с професионалните задачи чрез повишаване на физическата подготовка².

Можем да обобщим, че полицаят, който е в добро здравословно състояние, ще може пълноценно да изпълнява своите професионални задължения.

¹ Вж. Попов, И. Умората и борбата с нея. С., МФ, 1985.

² Вж. Слънчев, П. Спортна медицина. С., Изд. Нови знания, 1998.

ЛИТЕРАТУРА

1. Мермерски, Хр., Й. Мермерски. Как да се лекуваме и запазим здравето си чрез хранене със здравословни храни. С., 2013.
2. Попов, И. Умората и борбата с нея. С., МФ, 1985.
3. Рачев, К. и кол. Теория и методика на физическото възпитание - част I. С., НСА Прес, 1998.
4. Слънчев, П. Спортна медицина. С., Нови знания, 1998.
5. Спорт и наука. НСА, бр. 6, С., 1995.

НЕОБХОДИМОСТ ОТ ВИСОКО НИВО НА ФИЗИЧЕСКА И СПОРТНА ПОДГОТОВКА НА СЪСТАВА НА МВР И ЗНАЧЕНИЕТО ИМ ЗА НАЦИОНАЛНАТА СИГУРНОСТ

Ст. преп. д-р Ивайло Николов

В световен мащаб се наблюдава отстъпление от традиционния труд, двигателната активност и природосъобразния живот. Същевременно обществените процеси станали по-напрегнати, разразиха се конфликти и процеси, които са предизвикателство за Европейския съюз (ЕС) и Република България (РБ).

Националната сигурност на Република България представлява компонент от сигурността на Европейския съюз и НАТО.

Националната сигурност изисква подготовка на населението за реакция при всякакъв вид кризи, което е свързано със здраво, дееспособно и образовано население. Министерството на вътрешните работи (МВР) в България има традиционни постижения в поддържането на здравния статус, психофизическата кондиция и подготовка на състава за изпълнение на професионалните задължения. МВР е институция, която е заинтересована от развитието на спорта и физическата подготовка в противовес на ширещото се въвличане на младото поколение в асоциални и престъпни дейности. В изпълнението и реализирането на тези цели вземат участие органите на държавната власт, неправителствените организации, всички граждани на страната и др. Тези самостоятелни организации използват различни начини, форми, средства, методи и т.н.

Мисията и задачата на отговорните институции вече не се изчерпва с охрана и предотвратяване на вътрешни закононарушения. Работещите в тях, сред които са и служи-

телите от Министерството на вътрешните работи, трябва да са способни за участие в международни мисии, партньорства и координация за противодействие на предизвикателствата, рисковете и заплахите. Те имат сложни икономически, военни, полицейски, организационни и пр. измерения. В тази голяма сфера нашето изследване намира изключително значимия компонент на здравата нация, способна да се труди, образова, съхранява и защитава. Това налага и непрекъснато повишаване на професионалната квалификация и подготовка на служителите на МВР. За всяко направление на дейност от системата на МВР е необходимо оптимизиране на метода и начина за подбор на служители, а след това професионалното обучение на неговите кадри и достигането на отговорно мерило на качествата за изпълнение на служебните задължения.

Проблемът с физическата подготовка и спорт в МВР е настоящ, съществен и сериозен, като се имат предвид задачите, които изпълняват неговите служители. Той представлява част от многопрофилната професионална и обществена дейност на служителите и е свързан, от една страна, с пълноценна, квалифицирана и професионална подготовка на кадрите от МВР в осигуряването на обществения ред, националната сигурност, защитата на правата на гражданите, граничен контрол и охрана на държавната граница; защита от тероризъм и т.н. Дейността на всеки служител е свързана с двигателна активност и физическа дееспособност. Тези качества безспорно повишават работоспособността и здравия статус на служителите от МВР. Те са важен компонент при формиране на устойчиви социални отношения, създаване на семейства, отглеждане на деца и пр. в условията на природосъобразен начин на живот. Стремещът към състезания и високи спортни резултати също е традиционен за българския народ и в

националния епос е предадено трудолюбието, юначеството и борците за национална независимост.

Днес националната сигурност трябва да се базира на стабилна икономика, развита инфраструктура, осигурена социална сфера, военна мощ и не на последно място - физически здрава и жизнена нация¹.

Един от решаващите фактори за силно и жизнеспособно общество представляват физическата и спортната подготовка на подрастващите младежи, учащи, а респективно и на служителите на МВР. Следователно управлението на този процес в системата на МВР представлява съставна част от цялостния мениджмънт за постигане на целите и задачите на Министерството на вътрешните работи, заявени в чл. 6 от Закона за МВР.

Физическата подготовка и спортът в системата на МВР играят огромна роля и представляват неизменна съставна част от професионалната подготовка и квалификация на служителите. Тяхната форма винаги е била предмет и цел на обществено внимание и интерес с постоянната публичност на нейните изяви. У не малка част от гражданите отношението към работата на Министерството на вътрешните работи се формира от поведението и изявите на неговите служители, както и от тяхната визия и свършената професионална работа. Днес обществеността има повишени очаквания към служителите на МВР при изпълнение на професионалните им задължения и модерни изисквания към тяхната всестранна подготовка.

Все по-значим се оказва и проблемът за здравето на служителите на МВР. Във връзка с това е наложително той да се обвърже с физическата подготовка, спорта и здравослов-

¹ Вж. Матова, Н. Приемането на Република България в НАТО и ЕС и актуални проблеми на националната сигурност. Сборник доклади, С., 2004.

ния живот. В държавите на Европейския съюз също се търси подобна „рецепта“. Това е занимавало и древните учени, като Херодот сочи следното:

„Движението по своето въздействие е в състояние да замени всяко лекарство, но всички лекарства в света не са в състояние да заменят въздействието на движението.“

В подкрепа на тези думи е и латинската сентенция: *„Mens sana in corpore sano - Здрав дух в здраво тяло“*. Само здравият човек може да се справи с трудностите и предизвикателствата на деня, да изпълнява отговорно своите длъжностни изисквания и професионални задължения.

Всичко това представлява отломка и частица от същината на множеството доказателства и доводи за необходимостта и наложителността от занимания с физически упражнения и спорт като резултатен метод при изграждане на основите за пълноценно здраве и физическа дееспособност и работоспособност на служителите на МВР.

Членството на РБ в ЕС и в НАТО поставя изисквания във всички насоки, включително по отношение на МВР. Стратегията за национална сигурност също изисква осигуряване на права, свободи, сигурност и благосъстояние, запазване на суверенитета, териториалната цялост на страната и единството на нацията, защита на конституционно установения ред и демократичните ценности. Важна задача е защитата на населението и критичната инфраструктура при кризи, бедствия, аварии, катастрофи и други рискове и заплахи¹.

Дейността на служителите от МВР в сложни (екстремални) условия се характеризира с нарушаване на обикновените начини на действие, с излизане от рамките на нормите, приети за даден вид служебна дейност. В ежедневната

¹ Вж. Стратегия за национална сигурност на Република България. Приета с решение на НК от 08.03.2011 г., обн., ДВ, бр. 19/08. 03. 2011 г.

професионална дейност на служителите от Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението“ извършването на аварийно-спасителна дейност (АСД) заема огромна част от работата им. На тях са им необходими знания и умения с приложен характер, чрез които се формират качества, необходими за професионалното им развитие, при които *„физическите качества имат извънредно значение“*¹.

В тази връзка можем да твърдим, че обществената значимост на полицейската професия непрекъснато и все повече нараства. Във времето на световна криза, при забързаното ежедневие на хората, при недоимъка, при липсата на работа и финансови средства все по-голямо внимание се отделя на борбата с корупцията, на борбата с престъпността, на борбата с измамите и кражбите, на така актуалния в момента проблем, свързан с бежанците, които пресичат незаконно границата ни и т.н. Стремейки се в пълна степен да удовлетворят и отговорят на високите изисквания и нужди на обществото, за полицейските служители се изисква все по-високо ниво на професионалните им качества и умения.

Полицейската дейност се отличава с голяма натовареност, промяна на условията, непредсказуемост, екстремалност, недостиг на време и др. Ефективността на тази дейност на съвременния стадий от развитието зависи от редица фактори, като един от тях е физическата и спортната подготовка на служителите на МВР, която е важна за развитието и усъвършенстването на жизнено необходимите качества, умения и навици на служителите на МВР.

Трябва да отбележим, че за осъществяване на професионалните задължения на служителите на МВР държавата е предоставила допълнителни правомощия за изпълнение на

¹ Вж. Бозуков, Г. и кол. Методи за психологически и психо-физически изследвания на служителите от противопожарната охрана. С., ВИ „Г. Димитров - МВР“, 1989.

възложените им функции. Едно от тях е използването спрямо извършителите на правонарушения на физическа сила и свързаните с нея помощни средства от полицейските органи при изпълнение на служебните си задължения *„само когато това е абсолютно необходимо.“*

Основанията за прилагането на физическа сила са посочени в чл. 85 и чл. 86 от ЗМВР.

От своя страна използването на физическа сила от служителите на Министерството на вътрешните работи е свързано с професионалната им подготовка и в частност от тяхната физическа подготовка и спортни занимания.

Професионалната дейност на служителите в МВР е тясно обвързана с тяхната физическа подготовка. Публично-то значение на тази активност се увеличава в съвременната обществено-икономическа конюнктура, Република България има нужда от квалифицирани и способни кадри от МВР, с необходимия ценз.

Високата обществена и социална значимост в активността на МВР изисква постоянна и висока отговорност към методите, формите и средствата, осигуряващи най-добрата и ефективна професионална подготовка на служителите от ведомството.

В структурата и устройството от задължения и компетенции визираме необходимостта от множество най-различни знания, умения и навици, изградени с помощта на физическата подготовка, която гарантира необходимата степен на двигателна активност за пълноценна реализация на преките задължения.

Не по-малко отговорна е и административната работа, която изпълняват някои служители на ведомството, и породените от нея стресогенни фактори, здравословни проблеми и намаляване на работоспособността. Всичко това обусла-

вя и дава насока за практикуването на спортни занимания и поддържането на необходимата физическа подготовка на състава на МВР, което ще доведе до значително по-висока ефективност при изпълнение на техните професионални задължения.

Така създалата се обстановка непрестанно повишава изискванията към професионалните качества на служителите на МВР, тяхната професионална подготовка, в която се включва и физическата им годност.

В заключение, посочените аргументи определят нуждата от провеждането на двигателни тренировъчни занимания и поддържането на постоянно равнище на физическа подготовка и годност на служителите от МВР, насочени към запазване на здравето, борбата със стреса и развитието и поддържането на физическата готовност на работещите в системата на МВР. Придобиването на специализирани професионални познания, умения и навици е невъзможно без двигателна култура и физическа подготовка. Това е свързано с по-нататъшното им резултатно прилагане при изпълнението на техните ангажименти и отговорности.

ЛИТЕРАТУРА

1. Стратегия за национална сигурност на Република България. Приета с решение на НК от 08.03.2011 г., обн., ДВ, бр. 19/08. 03. 2011 г.
2. Бозуков, Г. и кол. Методи за психологически и психо-физически изследвания на служителите от противопожарната охрана. С., ВИ „Г. Димитров - МВР“, 1989.
3. Матова, Н. Приемането на Република България в НАТО и ЕС и актуални проблеми на националната сигурност. Сборник доклади, С., 2004.

ФАКУЛТЕТ „ПОЛИЦИЯ“

БЮЛЕТИН

№ 36

Редактор

Стела Александрова

Коректор

Стела Александрова

Формат 60x84/16

Тираж 60

Сектор „Научни изследвания, информационна и
редакционно-издателска дейност“ към
отдел „Учебно и информационна дейност“ при
Академията на МВР